

Filozofske teme i filozofi u časopisu *Bogoslovska smotra (Ephemerides Theologicae)* u razdoblju od 1910. do 1944. godine

IVAN MACUT

Hrvatska katolička misija, Berlin

UDK 1 Zimmermann, S.
1 Keilbach, V.
1:2(050)(497.5)"1910-1944"
Pregledni rad
Primljen: 9. 12. 2014.
Prihvaćen: 9. 12. 2015.

Sažetak

Teološki časopis *Bogoslovska smotra* izlazio je od 1910. do 1919. kao posebni prilog tjedniku *Katolički list*, a od 1923. do 1944. kao organ Hrvatske bogoslovske akademije, stručnoga teološkoga društva. Za svako od tih razdoblja u ovom su radu popisani filozofski tekstovi i predstavljeni njihovi autori.

Od 1910. do 1919, tj. u prvom desetljeću časopisa znanstvene su radove u časopisu objavila samo dva filozofa: Urban Talijski i Stjepan Zimmermann, a recenzirano je sedam knjiga hrvatskih filozofa.

Od 1923. do 1944. na stranicama *Bogoslovske smotre* objavljena su 44 znanstvena članka u području filozofije, a uz najplodnijeg autora Zimmermanna, javljaju se i druga značajna imena hrvatske filozofije: Vilim Keilbach, Franjo Šanc, Josip Lach, Karlo Balić, Đuro Gračanin, Jordan Kuničić, Stjepan Bakšić, Aleksandar Gahs i Hijacint Bošković. U tom je razdoblju objavljeno 88 recenzija, od kojih je Zimmermann potpisao 50, a Keilbach 15.

U *Bogoslovskoj smotri* u razdoblju 1910–1944. pisalo je 27 filozofa, a objavljena su 54 znanstvena članka, 44 crtice iz filozofskog života, 105 recenzija, sedam nekrologa i jedan prijevod. U objavljivanju filozofskih članaka osobito su prednjačila dva autora: Stjepan Zimmermann s 25 članaka i Vilim Keilbach s 12 članaka.

Ključne riječi: *Bogoslovska smotra*, neoskolastika, epistemologija, filozofija religije, Kant, Aristotel, Duns Škot, hrvatski filozofi, bibliografija filozofskih tekstova

Uvodne napomene

U ovom se radu bavimo istraživanjem filozofskih radova i filozofa koji su u razdoblju od osnutka, tj. od 1910. pa sve do 1944. godine objavljivali u časopisu *Bogoslovska smotra*. Cilj nam je popisati sve filozofske tekstove i

njihove autore u spomenutom razdoblju kako bismo stekli potpun uvid o tome koji su to autori objavili filozofske tekstove i koje su to teme bile obrađivane.¹ Razdoblje kojim se bavimo obuhvaća dva perioda izlaska *Bogoslovske smotre*: prvo od 1910. do 1919. godine, a drugo od 1923. do 1944. god.

1. Nastanak časopisa Bogoslovska smotra

Bogoslovska smotra počinje izlaziti 1910. godine, i to kao posebni bogoslovni prilog tjedniku *Katolički list*, koji je 1849. god. osnovao i pokrenuo biskup Juraj Haulik (1788–1896) te je izlazio svakoga četvrtka sve do 3. svibnja 1945. *Bogoslovska smotra* izlazi sve do 1919. godine, kada je zbog financijskih razloga prekinuto njezino izdavanje.

Časopis je ponovo pokrenut 1923. godine, a tada ga izdaje Hrvatska bogoslovska akademija, a uređuje prof. dr. Stjepan Bakšić. Kako smo već napomenuli, drugi put prestaje izlaziti 1945. godine. *Bogoslovska smotra* ponovo počinje izlaziti 1963. te u kontinuitetu izlazi sve do danas.

Što se tiče same ideje nastanka *Bogoslovske smotre*, od iznimne su nam važnosti riječi iz *Predgovora* prvog tiskanog broja gdje uredništvo piše:

»*Post tot discrimina rerum* evo prve sveske davno očekivane *Bogoslovske smotre*. Već je danas dvadeset godinâ, otkad se o njoj počelo ozbiljno snovati. Ali kao svako dobro i plemenito djelo imala je i ova osnova svu silu poteškoća. Dosada su barem sva nastojanja, sve osnove i sve želje, da se izdaje ovakova

¹ O ovoj je temi objavljen rad sličnoga naslova i tematike: Krešimir Čvrljak, »Sustavni pregled filozofskog štiva u *Bogoslovskoj Smotri* 1910.–1975.«, *Bogoslovska smotra* 45/1 (veljača 1975), pp. 69–84. U tom je radu Čvrljak obradio ukupno 65 godina izlaženja časopisa. Za razliku od Čvrljkova, ovaj se rad ograničuje na prva dva razdoblja izlaženja samog časopisa: od 1910. do 1944, ali to čini s drugačijom metodologijom.

Čvrljak je u svoj popis filozofskoga štiva uvrstio i tekstove koji nisu filozofski u strogom smislu, primjerice: L. Bajić, »Temeljni problem katoličke mistike«, *Bogoslovska smotra* 16 (1928), pp. 1–20; 17 (1929), pp. 38–57; J. Carević, »Odgovor na prigovore o hipnotizmu«, *Bogoslovska smotra* 7 (1916), pp. 56–73 i još nekoliko nastavaka istog članka; E. Jozevov, »Savremena katolička mistika«, *Bogoslovska smotra* 14 (1926), pp. 381–403; V. Keilbach, »O psihologiji stigmatizacije«, *Bogoslovska smotra* 26 (1938), pp. 233–254; »O psihološkoj metodi u religioznoj nastavi«, *Bogoslovska smotra* 29 (1941), pp. 144–155; »O psihološkoj strukturi religioznog doživljaja«, 23 (1935), pp. 1–16, itd.

U svoj rad nismo uključili tekstove koje su pisali filozofi-teolozi, ako ti tekstovi nisu filozofske naravi.

U našu bibliografiju *Bogoslovske smotre* uključeno je pet različitih skupina časopisnih priloga: a) znanstveni članci; b) crtice iz filozofskog života; c) recenzije (prikazi djela); d) in memoriam; e) prijevodi filozofskih djela.

Naposljetku, toj je bibliografiji priložen biografski leksikon svih autora *Bogoslovske smotre* u proučavanom razdoblju s točnom kvantifikacijom njihove filozofske produkcije na stranicama toga časopisa.

revija, ostale bez uspjeha. Još god. 1898. bio je sastavio profesorski zbor našega bogoslovskega fakulteta program za izdavanje teologijsko-filozofijskoga časopisa i pozvao na djelo profesore svih bogoslovskih učilišta u zemljama hrvatskim. To nije bio megjutim prvi korak, jer se je na smotru mislilo odmah iza otvorenja hrvatskog sveučilišta, nego to je samo bio nov pokušaj, da se prigodom dvadesetpete godišnjice opstanka hrvatskoga sveučilišta i bogoslovskega fakulteta izagije sa smotrom. No taj se pokušaj izjalovio. Nakon deset godina potican sa više stranâ odlučio je ponovno profesorski zbor bogoslovskega fakulteta, da izdaje pod svojim imenom bogoslovski strukovni list i u to ime izradio je i izložio potanko osnovu, te poduzeo stanovite korake, ali – i taj pokušaj nije dobio roda, kako se očekivalo i željelo. Mnogi će dakako držati odviše smionim, što se je uredništvo 'Katoličkog lista' usudilo samo izdavati 'Bogoslovsku smotru' prema osnovi od god. 1908.«²

Što se tiče samog ritma izlaženja, iz već spomenutog *Predgovora* doznajemo kako će časopis izlaziti kao prilog *Katoličkom listu*, i to 4 puta na godinu, tj. »svaka tri mjeseca u opsegu od 6 i pol štampanih araka«.³ Područja koja je *Bogoslovska smotra* trebala obuhvatiti jesu sljedeća: dogmatika, biblijske znanosti, crkvena povijest, moral, pravo, pastoral te ostale bogoslovne i praktične discipline. Osim toga časopis će imati: a) Bogoslovsku kroniku, b) Recenzije djela, c) Pregled slavenskih i neslavenskih smotra te d) Bibliografiju. Prvi urednici *Bogoslovске smotre* bili su dr. Josip Pazman (inače i urednik *Katoličkog lista*) te prof. dr. Edgar J. Leopold.⁴

U studenome 1919. godine uredništvo nakon svoje poruke pod naslovom »Važno« po drugi put u istoj godini izlaženja upozorava na to da je potrebno povisiti pretplatu na časopis jer:

»Skupoća papira, tiska i drugih potreština ne jenjava, a dug za izdavanje raste. Uprava nije dosada povisivala pretplate jer se nadala, da će izvanredna ova vremena brzo minuti, ali je pogriješila i valja joj, da tu pogriješku odmah ispravi, ako ne će da obustavi izlaženje. Uprava očekuje od pretplatnika, da će uvidjeti opravdanost ove povišice i rado doprinijeti ovu žrtvu da 'Bogoslovska Smotra' uzmogne nesmetano izlaziti.«⁵

Osim toga, uredništvo u posljednja dva broja prije prvog prekida izlaženja poziva profesore svih bogoslovskih učilišta na suradnju. Poteškoće s kojima se uredništvo časopisa suočavalo kroz to razdoblje izlaženja bile su sljedeće:

»'Bogoslovska Smotra' stupila je pomoću Božijom u deseto svoje godište. Ako i nije na visini svoje zadaće, razlozi su među ostalim i ove vanjske neprilike, koje

² Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 1/1 (ožujak 1910), p. 1.

³ Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 1/1 (ožujak 1910), p. 2.

⁴ Usp. Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 1/1 (ožujak 1910), p. 2.

⁵ »Važno«, *Bogoslovska smotra* 10/2 (studen 1919), p. 87. Vidi isti tekst i u broju ranije: »Važno«, *Bogoslovska smotra* 10/1 (lipanj 1919), p. 2.

još i danas kruto spriječavaju literarni razvoj na svakom polju. <...> Uredništvo moli i uljudno poziva svu p. n. gg. profesore sviju bog. učilišta po hrvatskim zemljama i doktore bogoslovlja na suradnju. Nije od potrebe pisati velike radnje, jer dobro dolaze i kraći sastavci, recenzije djela, kazusi i slično.«⁶

S drugim brojem u 1919. godini prekinuto je nakratko izlaženje časopisa. Dakle ono što je kao mogućnost najavljeno nažalost se i ostvarilo. Zbog nedostatka financijskih sredstava časopis *Bogoslovska smotra* prestao je s izlaženjem.⁷ Ovo možemo ujedno označiti i prvim razdobljem izlaska.

Drugo razdoblje časopisa započinje u lipnju 1923. godine. Naime tada je časopis ponovo počeo izlaziti, i to pod istim imenom. O razlozima zbog kojih je časopis ponovo pokrenut govori nam uredništvo na prvim stranicama prvog broja iz 1923. godine. Tu se između ostaloga kaže kako je: »potreba bogoslovske znanja jača nego sve brige materijalne naravi«, »potrebna jedna bogoslovska stručna revija, koja će na znanstvenoj bazi utvrđivati s jedne strane neoborivu istinitost i veličinu kršćanstva, a s druge strane prikazivati, kako sve niti naučnoga i društvenoga rada logično vode k apsolutnom biću.«⁸

Dok je u prvom razdoblju izlaženja časopis bio pod okriljem isključivo Bogoslovske fakulteta u Zagrebu, sada je ideja da bude postavljen na jednoj široj osnovi. Uredništvo o tome u uvodnim riječima kaže:

»*Bogoslovska Smotra* iskrsava danas na širim osnovama. Prije bijaše ona organ zagrebačkog bogoslovske fakulteta, a danas je glasnik svih bogoslova, koji se kupe u *Hrvatskoj Bogoslovske Akademiji*. Tako se stvara organizacija znanstvenoga bogoslovske rada, što je do sada nijesmo imali. Ove činjenice najbolje su jamstvo za moralni i naučni uspjeh našega djela.«⁹

Novom pokretanju *Bogoslovske smotre* prethodilo je osnivanje Hrvatske bogoslovne akademije, i to 19. listopada 1922. Predsjednik je bio don Frane Bulić. Odmah je zaključeno kako se u 1923. godini ima tiskati XI. godište *Bogoslovne smotre*.¹⁰ S obzirom na tematiku kojom će se baviti uredništvo ističe kako smo mali narod te si ne možemo dopustiti da za pojedine teološke grane imamo specifične teološke časopise. Stoga *Bogoslovska smotra* obuhvaća sve teološke grane te će se baviti i teoretskim i praktičnim teološkim pitanjima.

⁶ Uredništvo, »Poruka uredništva«, *Bogoslovska smotra* 10/1 (lipanj 1919), p. 2.

⁷ Uredništvo u prvom broju 1923. godine jasno piše: »Bogoslovska smotra prestala je prije četiri godine izlaziti radi financijskih poteškoća.« Vidi Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 11/1 (lipanj 1923), p. 1.

⁸ Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 11/1 (lipanj 1923), p. 1.

⁹ Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 11/1 (lipanj 1923), p. 1.

¹⁰ Usp. Fran Barac, »U dvadeset i peto godište«, *Bogoslovska smotra* 25 (listopad 1937), pp. 4-5.

Ovdje treba napomenuti kako uredništvo ističe, a to nije bio slučaj u prvom broju časopisa iz 1910. godine, da će se u *Bogoslovskoj smotri* obrađivati i filozofska pitanja koja su uskoj vezi s teološkim pitanjima i problemima:

»U tom okviru nastojat će *Bogoslovska Smotra* da pred vanjskim svijetom bude svjetlo ogledalo našeg naučnog rada uopće, a napose da bude izvorom, gdje će trudbenici stranog naučnog svijeta, naći u svome istraživanju sigurna vrela u onim teološkim i crkvenim pitanjima, koja su u vezi s historijom i crkvenim životom slavenskih naroda na balkanskom poluotoku.«¹¹

Bogoslovska smotra nesmetano je izlazila sve do 1945. godine.¹² To je bio drugi period njezina izlaženja. Valerija Macan piše:

»1944. godine časopis gasne na narednih dvadeset i dvije godine. O prekidu ili zabrani izlaženja nismo pronašli nikakav arhivski materijal prve ruke niti je pronađen dopis kojim se službeno obustavilo izlaženje časopisa. Razlozi koje autori navode zašto je *Smotra* obustavljena 1944. godine ponovno su financijske prirode, no je li to doista jedini razlog nije nam za sada moguće zaključiti na temelju dostupne arhivske građe.«¹³

Ugledni hrvatski bibličar dr. Adalbert Rebić 1980. godine detaljnije je razjasnio prestanak izlaženja *Bogoslovke smotre* 1945. godine:

»Posljednji broj *Bogoslovke smotre* u izdanju teološkog društva Hrvatska bogoslovska akademija izašao je ratne godine 1944. Bio je to omanji svezak za čitavu tu godinu. U 1945. god. BS nije više mogla izaći, jer su 'prilike postale jače nego i najsnažnija volja i pregnuće' (riječ dr. Živkovića, koje navodi T. Šagi-Bunić, nav. dj., str. 361). Poteškoće na koje je u novoj situaciji poslije rata nailazilo teološko društvo HBA bile su i poteškoće *Bogoslovke smotre*. HBA zatražila je 1945. od nove državne vlasti NR Hrvatske dopuštenje za daljnji opstanak i djelovanje. Ona je to dopuštenje i dobila. Potom je HBA zatražila

¹¹ Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 11/1 (lipanj 1923), pp. 1–2. Da bi to mogli i ostvariti, od ovog broja u *Bogoslovskoj smotri* namjeravaju se objavljivati članci kako na klasičnim, tako i na velikim europskim jezicima. Usp. Uredništvo, »Predgovor«, *Bogoslovska smotra* 11/1 (lipanj 1923), p. 2. Prvi članak na latinskom jeziku objavljen je već 1923. godine: Aemilius Springer, »De magno quodam et recenti opere eucharistico«, *Bogoslovska smotra* 11/2 (rujan 1923), pp. 199–222. Do ponovnog prestanka izlaska časopisa *Bogoslovska smotra* objavljeno je više radova na latinskom jeziku. Radova napisanih na velikim europskim jezicima nije bilo.

¹² Ivan Macan, »Neoskolastika u Hrvatskoj od 1874. do 1945.«, u: Pavo Barišić (ur.), *Otvorena pitanja povijesti hrvatske filozofije* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2000), p. 334: »Drugi put prestaje izlaziti g. 1944, ali ovaj put ne samo zbog financijskih nego iz političkih razloga, da bi nanovo počeo izlaziti g. 1963. kao jedan od rijetkih religioznih časopisa toga vremena koji izlazi sve do danas.«

¹³ Valerija Macan, »Povijesni pogled na prijelomna razdoblja *Bogoslovke smotre*«, *Bogoslovska smotra* 81/1 (travanj 2011), p. 42.

dopuštenje da smije izdavati *Bogoslovsku smotru*, ali na to traženje nikada nije dobila odgovor. Sa strane državnih vlasti traženo je da teološko društvo HBA svoja pravila uskladi s novim državnim zakonom o društvima. Uprava Hrvatske bogoslovne akademije, kojoj je tada bio predsjednikom dr. Janko Oberški, to je i učinila, ali dopuštenje za izdavanje *Bogoslovske smotre* ipak nije podijeljeno (usp. T. Šagi-Bunić, nav. dj. str. 361.) Tako je poslije 1944. nastupila najdulja kriza u izdavanju *Bogoslovske smotre*.¹⁴

2. Filozofska tematika u časopisu Bogoslovka smotra

Nakon što smo ukratko prikazali povijest nastanka časopisa *Bogoslovka smotra*, njegovu sudbinu izlaženja, u drugom dijelu rada posvetit ćemo se prikazu filozofskih sadržaja objavljenih u ovom časopisu. A kako povijest časopisa ima dva razdoblja, tako ćemo podijeliti i prikaz filozofskih tekstova u njemu. Prvo ćemo prikazati filozofske tekstove i autore od 1910. do 1919. godine, a potom od 1923. do 1944. godine. Recenzije pojedinih filozofskih djela bilo domaćih bilo stranih također ćemo prikazati u zasebnim odjeljcima.

2.1. Prvo razdoblje (1910–1919)

a) Znanstveni članci

Urban Talijski, »Najmodernija filozofija hoće da udari oslone etici kod naroda i vlasti u državi, a postavlja takove principe, koji ruše oboje«, *Bogoslovka smotra* 1/2 (listopad 1910), pp. 155–168.

Urban Talijski, »Najmodernija filozofija hoće da udari oslone etici kod naroda i vlasti u državi, a postavlja takove principe, koji ruše oboje«, *Bogoslovka smotra* 1/3 (veljača 1911), pp. 255–268.

Stjepan Zimmermann, »Znanje i vjera u Kantovoj filozofiji«, *Bogoslovka smotra* 5/1 (lipanj 1914), pp. 17–30.

Stjepan Zimmermann, »Moral i religija u Kantovoj filozofiji«, *Bogoslovka smotra* 5/2 (listopad 1914), pp. 126–143.

Stjepan Zimmermann, »Moral i religija u Kantovoj filozofiji«, *Bogoslovka smotra* 5/3 (siječanj 1915), pp. 274–293.

Stjepan Zimmermann, »Moral i religija u Kantovoj filozofiji«, *Bogoslovka smotra* 5/4 (travanj 1915), pp. 373–388.

¹⁴ Adalbert Rebić, »Sedamdeset godina i pedeset godišta Bogoslovke smotre«, *Bogoslovka smotra* 50/1 (svibanj 1980), pp. 5–6.

Stjepan Zimmermann, »O slobodnoj volji«, *Bogoslovska smotra* 6/1 (svibanj 1915), pp. 37–54.

Stjepan Zimmermann, »O slobodnoj volji«, *Bogoslovska smotra* 6/2 (rujan 1915), pp. 153–173.

Stjepan Zimmermann, »O slobodnoj volji«, *Bogoslovska smotra* 6/3 (siječanj 1916), pp. 232–253.

Stjepan Zimmermann, »O slobodnoj volji«, *Bogoslovska smotra* 6 (ožujak 1916), pp. 343–363.

Stjepan Zimmermann, »Volja kao faktor u duševnom životu«, *Bogoslovska smotra* 6/4 (ožujak 1916), pp. 390–399.

Stjepan Zimmermann, »Kantova i skolastička teorija uzročnosti«, *Bogoslovska smotra* 7/2 (rujan 1916), pp. 140–159.

Stjepan Zimmermann, »Kantova i skolastička teorija uzročnosti«, *Bogoslovska smotra* 7/3 (siječanj 1917), pp. 241–257.

Stjepan Zimmermann, »Metafizička ideologija«, *Bogoslovska smotra* 7/3 (siječanj 1917), pp. 295–305.

Stjepan Zimmermann, »Pojam istine u Kantovoj i skolastičkoj filozofiji«, *Bogoslovska smotra* 8/1 (lipanj 1917), pp. 21–31.

Stjepan Zimmermann, »Pojam istine u Kantovoj i skolastičkoj filozofiji«, *Bogoslovska smotra* 8/2 (listopad 1917), pp. 125–135.

Stjepan Zimmermann, »Teleološki princip u Kantovoj i skolastičkoj filozofiji«, *Bogoslovska smotra* 8/3 (siječanj 1918), pp. 201–213.

Stjepan Zimmermann, »Teleološki princip u Kantovoj i skolastičkoj filozofiji«, *Bogoslovska smotra* 8/4 (travanj 1918), pp. 305–319.

Stjepan Zimmermann, »Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje«, *Bogoslovska smotra* 9/1 (svibanj 1918), pp. 5–11.

Stjepan Zimmermann, »Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje«, *Bogoslovska smotra* 9/2 (rujan 1918), pp. 101–106.

Stjepan Zimmermann, »Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje«, *Bogoslovska smotra* 9 (siječanj 1919), pp. 197–206.

Stjepan Zimmermann, »Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje«, *Bogoslovska smotra* 9 (ožujak 1919), pp. 280–284.

b) Crtice

Edgar Leopold, »Katedra za filozofiju«, *Bogoslovska smotra* 2/1 (listopad 1911), pp. 89–90.

Edgar Leopold, »Rugjer Bošković (O 200-toj obljetnici rođenja)«, *Bogoslovska smotra* 2/3 (veljača 1912), pp. 285–286.

Rudolf Vimer, »Četvrti megjunarodni filozofijski kongres u Bologni«, *Bogoslovska smotra* 2/3 (veljača 1912), p. 286.

Rudolf Vimer, »Razvitak religiozne filozofije u Poljskoj u 19. vijeku«, *Bogoslovska smotra* 2/3 (veljača 1912), pp. 286–287.

Josip Pazman, »Hipnotizam u svjetlu filozofije«, *Bogoslovska smotra* 6/3 (siječanj 1916), pp. 275–287.

Stjepan Zimmermann, »Materija i duša«, *Bogoslovska smotra* 6/3 (siječanj 1916), pp. 287–293.

Fran Barac, »Prilozi k dokazima za egzistenciju Božju«, *Bogoslovska smotra* 7/2 (rujan 1916), pp. 200–201.

Stjepan Zimmermann, »K 200-godišnjici Leibnizove smrti«, *Bogoslovska smotra* 7/4 (travanj 1917), pp. 412–414.

Urban Talijski, »Plato i dokaz kršćanskih apologeta za potrebu Božje objave glede onih istina, koje ne prekoračuju granice ljudske umne snage«, *Bogoslovska smotra* 7/4 (travanj 1917), pp. 414–418.

Ivan Hulenčić, »Filozofske bilješke: Društvo sv. Tome Akvinca«, *Bogoslovska smotra* 8/1 (lipanj 1917), pp. 87–90.

c) Recenzije

Fran Barac, »Alfons Lehmen, *Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage* zum Gebrauche an Höheren Lehranstalten und zum Selbstunterricht, Herder, Freiburg, 1909.«, *Bogoslovska smotra* 1/2 (listopad 1910), p. 200.

Fran Barac, »Gjuro Arnold, *Monizam i kršćanstvo*, JAZU, Zagreb, 1909.«, *Bogoslovska smotra* 1/2 (listopad 1910), pp. 200–202.

Edgar Leopold, »Seb. Reinstadler, *Elementa philosophiae scholasticae*, Herder, Freiburg, 1911.«, *Bogoslovska smotra* 2/1 (veljača 1912), pp. 293–294.

Edgar Leopold, »Victore Cathrein, *Philosophia moralis*, Herder, Freiburg, 1911.«, *Bogoslovska smotra* 2/3 (veljača 1912), p. 294.

Edgar Leopold, »Spomenica Rugjera Josipa Boškovića, Katoličko društvo +Bošković+, Dubrovnik, 1911.«, *Bogoslovska smotra* 2/4 (lipanj 1912), pp. 397–399.

Edgar Leopold, »J. Bessmer, *Philosophie und Theologie des Modernismus*, Herder, Freiburg, 1912.«, *Bogoslovska smotra* 3/4 (lipanj 1913), pp. 455–456.

Fran Barac, »Lehman – Beck, *Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage*, Herder, Freiburg, 1912.«, *Bogoslovska smotra* 4/2 (prosinac 1913), pp. 218–219.

Edgar Leopold, »Fran Bubanović, *Prirodne nauke i filozofija*, Tisak kr. zem. tiskare, Zagreb, 1914.«, *Bogoslovska smotra* 5/4 (travanj 1915), pp. 419–420.

Edgar Leopold, »H. Funke, *Philosophie und Weltanschauung*, Bonifacius Druckerei, Paderborn, 1914.«, *Bogoslovska smotra* 5/4 (travanj 1915), pp. 421–422.

Stjepan Zimmermann, »W. Jerusalem, *Uvod u filozofiju*, preveo Franjo Jelašić, Hartman, Zagreb«, *Bogoslovska smotra* 6/3 (siječanj 1916), pp. 295–298.

Josip Pazman, »Josip Carević, *Hipnotizam u svjetlu filozofije*, Leonova tiskara, Split, 1914.«, *Bogoslovska smotra* 6/3 (siječanj 1916), p. 303.

Andrija Živković, »A. Kraus, *Utrum S. Thoma Aquinas sit Thomista*, Styria, Wien, 1915.«, *Bogoslovska smotra* 6/4 (ožujak 1916), pp. 403–404.

Josip Pazman, »Josip Posedel, *Pedagoški i filozofski rad dra. Đura Pulića*, Dubrovnik, 1917.«, *Bogoslovska smotra* 8/2 (listopad 1917), p. 196.

Stjepan Zimmermann, »J. Geysler, *Neue und alte Wege der Philosophie*, Schöningh, Münster, 1916.«, *Bogoslovska smotra* 9/1 (svibanj 1918), pp. 86–87.

Josip Pazman, »Teofil Harapin, *Razum i vjera*, Savremena pitanja, Mostar, 1918.«, *Bogoslovska smotra* 9/4 (ožujak 1919), pp. 376–377.

Stjepan M. Krizin Sakač, »Stjepan Zimmermann, *Opća noetika*, Zbor duhovne mladeži zagrebačke, Zagreb, 1918.«, *Bogoslovska smotra* 10/2 (studeni 1919), pp. 159–163.

2.2. Kratka analiza filozofske tematike prvoga razdoblja

Filozofski naslovi prvoga razdoblja *Bogoslovske smotre* podijeljeni su u tri grupe: a) znanstveni radovi; b) crtice; c) recenzije.

U prvom razdoblju znanstvene su radove u časopisu objavila samo dva filozofa: Urban Talijski (1859–1943) i Stjepan Zimmermann (1884–1963). Dok je Urban Talijski objavio jedan filozofski članak, i to u dva dijela u prvom godištu časopisa, Stjepan Zimmermann objavio je devet filozofskih članaka, s tim da su neki izlazili u više nastavaka: »Moral i religija u Kantovoj filozofiji« (tri nastavka), »O slobodnoj volji« (četiri nastavka), »Kantova i skolastička teorija uzročnosti« (dva nastavka), »Pojam istine u Kantovoj i skolastičkoj filozofiji« (dva nastavka), »Teleološki princip u Kantovoj i skolastičkoj filozofiji« (dva nastavka) i »Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje« (četiri nastavka).

Zimmermann je u *Bogoslovskoj smotri* počeo objavljivati 1914. godine dok je bio profesor na Nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu. Filozofski članci objavljeni u *Bogoslovskoj smotri* Zimmermannovi su prvi filozofski radovi na hrvatskom jeziku. Zanimljivo je ovdje napomenuti i jednu crticu iz Zimmermannova života o kojoj on sâm svjedoči. Naime, po povratku sa studija u Rimu neko vrijeme nije ništa objavljivao te je to netko javio njegovu ocu. Zato mu je otac rekao da bi mu više vrijedilo napisati nešto pametno iz filozofije nego sve časti i blago.¹⁵ Da su ove riječi utjecale na mladog doktora Zimmermanna, svjedoči nam njegov bogati filozofski opus.

Što se tiče tematike filozofskih članaka objavljenih u ovom prvom razdoblju izlaženja *Bogoslovske smotre*, vidimo da se Zimmermann osobito posvetio područjima skolastike i Kantovoj filozofskoj misli. Od ukupno devet filozofskih članaka koje je objavio Kantu je posvetio pet članaka, dva metafizici, a dva je napisao o volji.

S obzirom na objavljene crtice iz filozofskog života, tu je situacija malo drugačija. Naime, u ovoj rubrici sudjeluje više autora. To su redom s po dva rada zastupljeni Edgar J. Leopold (1881–1977), Rudolf Vimer (1863–1933) i Stjepan Zimmermann, a s po jednim radom Josip Pazman (1863–1925), Fran Barac (1872–1940), Urban Talijski i Ivan Hulenčić (1894–1953).

Iz ovih kratkih crtica očito je kako su naši intelektualni radnici pratili ne samo domaća nego i svjetska filozofska zbivanja. Tako Leopold u svojoj crtici naslovljenoj »Katedra za filozofiju« govori o katedri filozofije koja je osnovana u Karlovcima te hvali tu inicijativu.¹⁶ Vimer u izvješću »Četvrti međunarodni

¹⁵ Usp. Stjepan Zimmermann, *Putem života. Autoergografija* (Zagreb: Velebit, 1945), p. 45.

¹⁶ Usp. Edgar Leopold, »Katedra za filozofiju«, *Bogoslovska smotra* 2/1 (listopad 1911), pp. 89–90.

filozofijski kongres u Bologni« opisuje filozofski kongres na kojem je većina referata bila utemeljena na relativizmu, ali prosuđuje da su katolički filozofi dostojno izvršili svoju dužnost te da su ih i najveći protivnici mirno i ozbiljno slušali,¹⁷ a u prilogu »Razvitak religiozne filozofije u Poljskoj u 19. vijeku« nabraja značajnije poljske filozofe 19 stoljeća.¹⁸ Zimmermann u svom promišljanju naslovljenom »K 200-godišnjici Leibnizove smrti« govori o ocu njemačke novovjeke filozofije. Ističe njegov spis o monadologiji te ukratko izlaže ideju iz koje je Leibniz razvio svoju filozofiju.¹⁹ Hulenčić u crtici pod naslovom »Filozofske bilješke: Društvo sv. Tome Akvinca« predstavlja to društvo koje je osnovano 1893. god. u Budimpešti, a svrha mu je upoznavanje i širenje kršćanske filozofije osobito u duhu sv. Tome Akvinskog te pobijanje krivih sustava i filozofskih nauka.²⁰

Prikaze (ili recenzije) knjiga u ovom prvom razdoblju izlaženja *Bogoslovske smotre* možemo podijeliti u tri skupine:

1) djela naših autora: Gjuro Arnold, *Monizam i kršćanstvo* (1909); *Spomenica Rugjera Josipa Boškovića* (1911); Fran Bubanović, *Prirodne nauke i filozofija* (1914); Josip Carević, *Hipnotizam u svjetlu filozofije* (1914); Josip Posedel, *Pedagoški i filozofski rad dra. Đura Pulića* (1917); Teofil Harapin, *Razum i vjera: Savremena pitanja* (1918); Stjepan Zimmermann, *Opća noetika* (1918);

2) prijevodi stranih djela: W. Jerusalem, *Uvod u filozofiju*, preveo Franjo Jelašić;

3) prikazi djela objavljenih na latinskom i njemačkom jeziku: Alfons Lehmen, *Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage* (1909); Sebastian Reinstadler, *Elementa Philosophiae scholasticae* (1911); J. Bessmer, *Philosophie und Theologie des Modernismus* (1912); Lehman – Beck, *Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage* (1912); A. Kraus, *Utrum S. Thomae Aquinas sit Thomista* (1915), Joseph Geysler, *Neue und alte Wege der Philosophie* (1916).

U prvom razdoblju ukupno je recenzirano šesnaest knjiga filozofskog sadržaja. Od toga je najviše knjiga recenzirao E. Leopold, njih šest. Nakon njega slijede F. Barac i J. Pazman s po tri prikazane knjige, S. Zimmermann

¹⁷ Usp. Rudolf Vimer, »Četvrti megjunarodni filozofijski kongres u Bologni«, *Bogoslovska smotra* 2/3 (veljača 1912), p. 286.

¹⁸ Usp. Rudolf Vimer, »Razvitak religiozne filozofije u Poljskoj u 19. vijeku«, *Bogoslovska smotra* 2/3 (veljača 1912), pp. 286–287.

¹⁹ Usp. Stjepan Zimmermann, »K 200-godišnjici Leibnizove smrti«, *Bogoslovska smotra* 7/4 (travanj 1917), pp. 412–414.

²⁰ Usp. Ivan Hulenčić, »Filozofske bilješke: Društvo sv. Tome Akvinca«, *Bogoslovska smotra* 8/1 (lipanj 1917), pp. 87–90.

recenzirao je dva filozofska naslova, a S. M. K. Sakač i A. Živković po jednu knjigu. Vidimo kako su autori recenzija isti kao i pisci filozofskih članaka i crtica uz iznimku dvaju imena koja se u prve dvije slupine nisu pojavila, a to su Andrija Živković (1886–1957) i Stjepan M. Krizin Sakač (1890–1973).

2.3. Drugo razdoblje (1923–1944)

Nakon kratke pauze, a iz razloga koji smo već naznačili, godine 1923. *Bogoslovska smotra* započinje ponovo sa svojim redovitim izlaženjem sve do 1944. godine, da bi 1945. ponovo bila ugašena, ali sada na jedan duži period. *Bogoslovska smotra* ponovo će početi s izlaženjem tek 1963. god., a odgovorni urednik bit će dr. Ivan Škreblin.

Kao i za prvo razdoblje, i ovdje ćemo radove kategorizirati, i to u pet skupina: a) znanstveni članci, b) crtice c) recenzije ili prikazi, d) In memoriam, e) prijevodi filozofskih djela.

a) Znanstveni članci

Stjepan Zimmermann, »Savremeni razvitak skolastičke filozofije (s osvrtom na literaturu zadnjeg decenija)«, *Bogoslovska smotra* 11/2 (rujan 1923), pp. 130–151.

Stjepan Zimmermann, »Filozofijsko značenje Einsteinove teorije relativnosti«, *Bogoslovska smotra* 11/3 (siječanj 1924), pp. 266–283.

Stjepan Zimmermann, »Skepticizam, dogmatizam, kriticizam (s obzirom na A. Ušeničnikov 'Kriticizam')«, *Bogoslovska smotra* 11/4 (travanj 1924), pp. 350–366.

Stjepan Bakšić, »Vrijednost deontološkog dokaza za egzistenciju Božju«, *Bogoslovska smotra* 11/4 (travanj 1924), pp. 430–451.

Aleksandar Gahs, »Znanost religija u teologiji: prema filozofiji i apologetici, a onda i prema etnologiji«, *Bogoslovska smotra* 12/1 (svibanj 1924), pp. 4–16.

Stjepan Zimmermann, »Iz naravnog bogoslovlja. Dokazivanje egzistencije Božje«, *Bogoslovska smotra* 12/1 (svibanj 1924), pp. 108–120.

Stjepan Zimmermann, »Religija u Kantovoj filozofiji«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan 1924), pp. 132–139.

Stjepan Zimmermann, »Vrijednost deontološkog dokaza za egzistenciju Božju«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), pp. 276–288.

Stjepan Zimmermann, »Pogled na religijsku znanost«, *Bogoslovska smotra* 12/4 (ožujak 1925), pp. 408–414.

Stjepan Zimmermann, »O načelu uzročnosti«, *Bogoslovska smotra* 13/1 (lipanj 1925), pp. 144–155.

Stjepan Zimmermann, »De problematum noeticorum positione et solutione«, *Bogoslovska smotra* 13/2 (listopad 1925), pp. 245–249.

Stjepan Zimmermann, »Sistematsko-didaktički uvod u filozofiju«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 391–408.

Stjepan Zimmermann, »Sistematsko-didaktički uvod u filozofiju«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 141–159.

Stjepan Zimmermann, »Filozofijska ideologija Tome Akvinskog«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj 1927), pp. 265–274.

Franjo Šanc, »Sententia Aristotelis de compositione corporum«, *Bogoslovska smotra* 15/2 (studenj, 1927), pp. 181–212.

Josip Lach, »Realistički nazori o spoznaji realnoga svijeta«, *Bogoslovska smotra* 15/2 (studenj 1927), pp. 213–222.

Josip Lach, »Realistički nazori o spoznaji realnoga svijeta«, *Bogoslovska smotra* 15/3 (siječanj 1928), pp. 282–292.

Franjo Šanc, »Sententia Aristotelis de compositione corporum«, *Bogoslovska smotra* 15/3 (siječanj, 1928), pp. 293–324.

Franjo Šanc, »Sententia Aristotelis de compositione corporum«, *Bogoslovska smotra* 15/4 (travanj, 1928), pp. 437–468.

Jacint Bošković, »Tomistički filozofsko-teološki kurs«, *Bogoslovska smotra* 15/4 (travanj 1928), pp. 478–482.

Franciscus Šanc, »Sententia Aristotelis de compositione corporum«, *Bogoslovska smotra* 16/1 (lipanj, 1928), pp. 68–90.

Nikola Kolarek, »Odnos etike prema religiji«, *Bogoslovska smotra* 16/1 (lipanj 1928), pp. 91–97.

Josip Lach, »Differentia theoriae atomicae scientificae et philosophicae«, *Bogoslovska smotra* 16/4 (ožujak 1929), pp. 458–486.

Stjepan Zimmermann, »*Philosophia perennis* – od sv. Augustina do danas«, *Bogoslovska smotra* 18/4 (lipanj 1931), pp. 441–456.

Josip Lach, »Spoznajni problemi«, *Bogoslovska smotra* 19/4 (lipanj 1932), pp. 393–405.

Janko Lach, »Neka pitanja iz empirijske i filozofijske psihologije«, *Bogoslovska smotra* 21/1 (rujan 1933), pp. 23–37.

Vilim Keilbach, »Prijepor oko predmeta i metode filozofije religije«, *Bogoslovska smotra* 22/3 (veljača 1935), pp. 214–227.

Vilim Keilbach, »Religije čovječanstva u svijetlu njihove filozofske problematike«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj 1935), pp. 347–363.

Vilim Keilbach, »Metafizika religije«, *Bogoslovska smotra* 23/3 (veljača 1936), pp. 305–324.

Karlo Balić, »Povjesno proučavanje skolastične teologije i filozofije u naše doba«, *Bogoslovska smotra* 23/4 (lipanj 1936), pp. 401–425.

Jordan Kuničić, »Da li tomizam poima filozofiju odviše autonomno«, *Bogoslovska smotra* 24/1 (listopad 1936), pp. 45–58.

Karlo Balić, »Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji«, *Bogoslovska smotra* 25/1 (listopad 1937), pp. 47–74.

Vilim Keilbach, »Problem intuicije u modernoj filozofiji i psihologiji religije«, *Bogoslovska smotra* 25/1 (listopad 1937), pp. 75–87.

Karlo Balić, »Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji«, *Bogoslovska smotra* 25/2 (prosinac 1937), pp. 133–160.

Vilim Keilbach, »Ruđer Josip Bošković«, *Bogoslovska smotra* 25/2 (prosinac 1937), pp. 173–190.

Stjepan Zimmermann, »Od svijeta k Bogu«, *Bogoslovska smotra* 25/2 (prosinac 1937), pp. 232–233.

Karlo Balić, »Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji«, *Bogoslovska smotra* 25/3 (veljača 1938), pp. 261–290.

Stjepan Zimmermann, »Od svijeta k Bogu«, *Bogoslovska smotra* 25/3 (veljača 1938), pp. 324–325.

Karlo Balić, »Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji«, *Bogoslovska smotra* 25/4 (lipanj 1938), pp. 373–388.

Stjepan Zimmermann, »Imamo li sposobnost da istinito sudimo?«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad 1938), pp. 15–36.

Stjepan Zimmermann, »Imamo li sposobnost da istinito sudimo?«, *Bogoslovska smotra* 26/2 (prosinac 1938), pp. 146–164.

Josip Lach, »Aristotelova nauka o duši«, *Bogoslovska smotra* 27/2 (studeni 1939), pp. 90–105.

Josip Lach, »Kodeks Tominog komentara Aristotelove Etike iz zagrebačke metropolitanske knjižnice«, *Bogoslovska smotra* 27/3 (prosinac 1939), pp. 178–189.

Josip Lach, »Expositio Thomae de Aquino super decem libros Ethicorum Aristotilis«, *Bogoslovska smotra* 27/4 (veljača 1940), pp. 290–311.

Stjepan Zimmermann, »Filozofijska enciklopedija«, *Bogoslovska smotra* 27/5 (travanj, 1940), pp. 321–339.

Josip Lach, »Expositio Thomae de Aquino super decem libros Ethicorum Aristotilis«, *Bogoslovska smotra* 27/5 (travanj 1940), pp. 356–374.

Stjepan Zimmermann, »Filozofijska enciklopedija«, *Bogoslovska smotra* 27/6 (lipanj 1940), pp. 424–440.

Vilim Keilbach, »Svijest o Bogu i spoznaja Boga«, *Bogoslovska smotra* 28/2 (siječanj 1941), pp. 97–112.

Stjepan Zimmermann, »Filozofijska enciklopedija. (Svršetak)«, *Bogoslovska smotra* 28/4 (travanj 1941), pp. 269–275.

Vilim Keilbach, »Antropoteizam kao 'nova vjera u Boga'«, *Bogoslovska smotra* 28/6 (lipanj 1941), pp. 430–445.

Vilim Keilbach, »Je li volja korijen religioznog doživljavanja?«, *Bogoslovska smotra* 29/1 (listopad 1941), pp. 1–16.

Vilim Keilbach, »O podrijetlu i smislu religije«, *Bogoslovska smotra* 29/2 (prosinac 1941), pp. 116–143.

Vilim Keilbach, »Religija i 'vanlogički' oblik mišljenja«, *Bogoslovska smotra* 29/4 (travanj 1942), pp. 289–319.

Vilim Keilbach, »Moral bez religije«, *Bogoslovska smotra* 30/1 (listopad 1942), pp. 43–57.

Vilim Keilbach, »Imanentističko doživljavanje Boga i mitsko mišljenje«, *Bogoslovska smotra* 30/2 (prosinac 1942), pp. 73–95.

Stjepan Zimmermann, »Nauka o spoznaji«, *Bogoslovska smotra* 31/1 (studeni, 1943), pp. 1–29.

b) Crtice

Stjepan Zimmermann, »1. Glavni problemi iz savremene noetike«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan 1924), pp. 228–230.

Stjepan Zimmermann, »2. Iz spoznajne teorije«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan 1924), pp. 230–233.

Stjepan Zimmermann, »S područja filozofije«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), pp. 373–378.

Stjepan Zimmermann, »Fenomenologija religije (M. Scheler)«, *Bogoslovska smotra* 12/4 (ožujak 1925), pp. 492–494.

Stjepan Zimmermann, »S područja filozofije«, *Bogoslovska smotra* 13/1 (lipanj 1925), pp. 170–171.

Juraj Božitković, »S područja filozofije«, *Bogoslovska smotra* 13/2 (listopad 1925), pp. 371–373.

Juraj Božitković, »Fra. Ivan Turić, filozof«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 515–516.

Juraj Božitković, »O. Andrija Kačić Miošić kao filozof«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 516–517.

Karlo Grimm, »U spomen kardinala Deziderija Merciera«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 195–201.

Andrija Živković, »Filozofija kulturno-etičkog pokreta«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 201–203.

Stjepan Zimmermann, »S područja filozofije«, *Bogoslovska smotra* 15/3 (siječanj 1928), pp. 393–397.

Andrija Živković, »Konstantin Gutberlet«, *Bogoslovska smotra* 17/1 (svibanj 1929), pp. 92–93.

Andrija Živković, »Proslava 1500-godišnjice smrti sv. Augustina«, *Bogoslovska smotra* 17/1 (svibanj 1929), pp. 94–95.

Andrija Živković, »Jubilej nadbiskupa dr. A. Bauera«, *Bogoslovska smotra* 17/3 (veljača 1930), p. 340.

Hijacint Bošković, »Augustinsko - tomistička sedmica filozofije u Rimu«, *Bogoslovska smotra* 18/4 (lipanj 1931), pp. 457–474.

Juraj Božitković, »Prilozi za povijest filozofije u franjevačkom redu«, *Bogoslovska smotra* 19/4 (lipanj 1932), pp. 448–453.

Stjepan Zimmermann, »Dr. Hijacint Bošković - Problem spoznaje«, *Bogoslovska smotra* 20/4 (lipanj 1933), pp. 479–489.

Hijacint Bošković, »'Naučna' kritika prof. Zimmermanna«, *Bogoslovska smotra* 21/1 (rujan 1933), pp. 38–46.

Nikola Kolarek, »Suvremena komemoracija oca skolastike«, *Bogoslovska smotra* 23/1 (listopad 1935), pp. 92–108.

Ivan Petar Bock, »Jedno priznanje knjizi Oca Fr. Šanca D.I.«, *Bogoslovska smotra* 23/2 (prosinac 1935), pp. 187–197.

Andrija Živković, »Internacionalni kongres za filozofiju«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj 1935), p. 395.

Andrija Živković, »Internacionalni kongres za tomističku filozofiju«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj 1935), p. 396.

Đuro Gračanin, »O knjizi *Temelji filozofije*«, *Bogoslovska smotra* 23/2 (prosinac 1935), pp. 197–202.

Krsto Kržanić, »Kardinal Ehrle o skolastici«, *Bogoslovska smotra* 24/4 (lipanj 1937), pp. 426–430.

Vitomir Jeličić, »Jednogodišnji ili dvogodišnji kurs filozofije«, *Bogoslovska smotra* 24/3 (veljača 1937), pp. 323–326.

Vilim Keilbach, »Drugi međunarodni Tomistički kongres«, *Bogoslovska smotra* 25/1 (listopad 1937), pp. 88–93.

Vilim Keilbach, »Deveti međunarodni 'Descartesov' kongres«, *Bogoslovska smotra* 25/4 (lipanj 1938), pp. 418–428.

Vilim Keilbach, »Aktualna pitanja s područja psihologije i filozofije religije«, *Bogoslovska smotra* 26/4 (lipanj 1939), pp. 403–410.

Vilim Keilbach, »Ono od čega se ne može misliti veće«, *Bogoslovska smotra* 27/1 (listopad 1939), pp. 68–71.

Stjepan Zimmermann, »Neke primjetbe uz prijevod i komentar dra Lacha«, *Bogoslovska smotra* 27/3 (prosinac 1939), pp. 210–218.

Vilim Keilbach, »Psihologija i filozofija religije«, *Bogoslovska smotra* 27/6 (lipanj 1940), pp. 469–475.

Đuro Gračanin, »Bergsonizam i katolicizam«, *Bogoslovska smotra* 28/2 (siječanj 1941), pp. 139–142.

Andrija Živković, »Što je spriječilo Bergsonov prijelaz na katolicizam?«, *Bogoslovska smotra* 30/1 (listopad 1942), pp. 64–65.

Andrija Živković, »Poviest filozofije i teologije kod Hrvata«, *Bogoslovska smotra* 31/2 (siječanj, 1944), pp. 150–151.

c) Recenzije ili prikazi

Ante Crnica, »Johannes Hessen, *Die philos. Strömungen der Gegenwart*, Kösel, Nr. 95.«, *Bogoslovska smotra* 11/3 (siječanj 1924), p. 336.

Stjepan Zimmermann, »Jacques Maritain, *Elements de Philosophie*, Paris, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 11/4 (travanj 1924), p. 474.

Stjepan Zimmermann, »J. Donat, *Logica et Introductio in Philosophiam christianam*, Oeniponte, Innsbruck, 1922.«, *Bogoslovska smotra* 11/4 (travanj 1924), p. 474.

Stjepan Zimmermann, »Beat Reiser, *System der Philosophie*, Benzinger, 1920.«, *Bogoslovska smotra* 11/4 (travanj 1924), p. 474.

Stjepan Zimmermann, »A. Ušeničnik, *Uvod v filozofijo*, Bogosl. Akad., Ljubljana, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 12 (svibanj 1924), pp. 126–127.

Stjepan Zimmermann, »Michael Wittmann, *Ethik*, Kösel i Pustet, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 12/1 (svibanj 1924), p. 129.

Stjepan Zimmermann, »Willy Moog, *Die deutsche Philosophie des 20. Jahrhunderts*, F. Enke, Stuttgart, 1922.«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan, 1924), pp. 268–269.

Stjepan Zimmermann, »Anton Michelitsch, *Einleitung in die Metaphysik*, Styria, Graz, 1922.«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan 1924), p. 269.

Stjepan Zimmermann, »Michael Wittmann, *Ethik*, Kösel und Pustet, München, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan, 1924), p. 271.

Stjepan Zimmermann, »Max Ettliger, *Geschichte der Philosophie von der Romantik bis zur Gegenwart*, Kösel und Pustet, München, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 12/2 (rujan 1924), pp. 271–272.

Stjepan Zimmermann, »Amato Masново, *Il Neo-tomismo in Italia*, Vita e pensiero, Milano, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), pp. 381–382.

Stjepan Zimmermann, »J. Geysler, *Schellers Phänomenologie der Religion*, Herder, Freiburg, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), p. 379.

Stjepan Zimmermann, »J. Geysler, *Einige Hauptprobleme der Metaphysik*, Herder, Freiburg, 1923«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), p. 384.

Stjepan Zimmermann, »A. Deneffe, *Kant und die katholische Wahrheit*, Herder, Freiburg, 1922.«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), p. 385.

Stjepan Bakšić, »F. Kovačić, Doctor Angelicus sv. Tomaž Akvinski, Bogoslovska akademija, Ljubljana, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 12/3 (siječanj 1925), p. 386.

Stjepan Zimmermann, »A. Ušeničnik, *Uvod v filozofijo*, Bogoslovna Akademija, Ljubljana, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 12/4 (ožujak 1925), pp. 506–507.

Stjepan Zimmermann, »J. Geysler, *Augustin und die phänomenologische Religionsphilosophie der Gegenwart mit besonderer Berücksichtigung Max Schellers*, Herder, Freiburg, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 12/4 (ožujak 1925), p. 507.

Stjepan Zimmermann, »J. Hessen, *Die Religionsphilosophie des Neokantianismus*, Herder, Freiburg, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 12/4 (ožujak 1925), pp. 507–508.

Stjepan Zimmermann, »A. Gemelli, *Emmanuel Kant (1724.-1924.) volume commemorativo del secondo centenario della nascita*, Katolički Univerzitet, Milano, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 13/1 (lipanj 1925), p. 185.

Stjepan Zimmermann, »Ludwig Faulhaber, *Wissenschaftliche Gotteserkenntnis und Kausalität*, Nürnberg, 1922.«, *Bogoslovska smotra* 13/1 (lipanj 1925), pp. 185–186.

Stjepan Zimmermann, »Adolf Dyroff, *Noetik*, Herder, Freiburg, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 13/1 (lipanj 1925), p. 186.

Stjepan Zimmermann, »Filozofijski tomistički kongres u Rimu, 1923.«, *Bogoslovska smotra* 13/1 (lipanj 1925), p. 187.

Stjepan Zimmermann, »J. P. Steffes, *Religionsphilosophie*, Kösel i Pustet, Paderborn, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 13/2 (listopad 1925), pp. 383–384.

Stjepan Zimmermann, »A. Schöpfer, *Thomas von Aquin*, Tyrolia, Innsbruck, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 523–524.

Stjepan Zimmermann, »E. Rolfes, *Thomas von Aquin*, F. Meiner, Leipzig, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), p. 525.

Stjepan Zimmermann, »J. Hessen, *Augustinus und seine Bedeutung für die Gegenwart*, Stuttgart, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 239–240.

Stjepan Zimmermann, »Simon Geiger, *Der Intuitionsbegriff in der katholischen Religionsphilosophie der Gegenwart*, Herder, Freiburg, 1926.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 240–241.

Stjepan Zimmermann, »Huber-Ostler, *Grunzüge der Logik und Noetik*, Paderborn, 1924.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), p. 241.

Stjepan Zimmermann, »P. Emilio Chiochetti, *S. Tomaso*, Milano, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), p. 241.

Stjepan Zimmermann, »J. Gredt, *Elementa philosophiae aristotelico-thomisticae*, Fribourg, 1926.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 246–247.

Stjepan Zimmermann, »J. Sachs, *Grundzüge der Metaphysik*, Paderborn, 1921.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 246–247.

Stjepan Zimmermann, »Max Dessoir, *Lehrbuch der Philosophie*, Berlin, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), pp. 246–247.

Andrija Živković, »Angelo M. Pirrotta, *Sancti Thomae Aquinatis doctoris angelici in aristotelis librum de anima commentarium*, Marietti, Torino, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), p. 247.

Stjepan Zimmermann, »M. Honecker, *Gegenstandslogik und Denklogik*, Dümmler, Berlin, 1921.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), p. 248.

Stjepan Zimmermann, »Honecker, *Das Denken*, Dümmler, Berlin, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/2 (rujan 1926), p. 248.

Stjepan Zimmermann, »Aloys Müller, *Einleitung in die Philosophie*, Berlin und Bonn, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj 1927), pp. 374–375.

Stjepan Zimmermann, »J. Geysler, *Auf dem Kampffelde der Logik*, Herder, Freiburg, 1926.«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj, 1927), p. 375.

Andrija Živković, »Ambrosius Bačić, *Introductio compendiosa in opera S. Thomae Aquinatis*, Angelicum, Romae, 1925.«, *Bogoslovska smotra*. 14/3 (siječanj, 1927), pp. 376–377.

Stjepan Zimmermann, »J. Hessen, *Die Weltanschauung des Thomas von Aquin*, Stuttgart, 1926.«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj, 1927), pp. 378–379.

Stjepan Zimmermann, »M. Ettliger, *Philosophisches Lesebuch*, Kösel-Pustet, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj, 1927), p. 379.

Stjepan Zimmermann, »J. Feldmann, *Schule und Philosophie*, Schöningh, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj, 1927), p. 379.

Stjepan Zimmermann, »H. Straubinger, *Apologetische Zeitfragen*, Schöningh, 1925.«, *Bogoslovska smotra* 14/3 (siječanj, 1927), p. 379.

Franjo Šanc, »Stjepan Zimmermann, *Opća noetika, teorija spoznaje i kritika njezine vrijednosti*, Drž. štamparija, Beograd, 1926.«, *Bogoslovska smotra* 15/1 (lipanj, 1927), p. 125–126.

Stjepan Zimmermann, »J. Hontheim, *Theodicea sive Theologia naturalis*, Herder, Freiburg, 1926.«, *Bogoslovska smotra* 15/2 (studeni, 1927), p. 244.

Stjepan Zimmermann, »Borislav Lorenc, *Pregled istorije filozofije*, Beograd, 1927.«, *Bogoslovska smotra* 15/4 (travanj, 1928), pp. 505–507.

Stjepan Zimmermann, »A. Spesz, *Summarium philosophiae Christianae*, Marietti, 1928.«, *Bogoslovska smotra* 17/1 (svibanj, 1929), p. 97.

Andrija Živković, »Ambrosius P. Bačić, *Ex primordiis scholae thomasticae*, Apud. "Angelicum", Romae, 1928.«, *Bogoslovska smotra* 17/1 (svibanj, 1929), pp. 97–98.

Andrija Živković, »Martin Grabmann, *Einführung in die Summa Theologiae des heiligen Thomas von Aquin*, Herder, 1928.«, *Bogoslovska smotra* 17/2 (listopad, 1929), p. 210.

Josip Lach, »Carolus Frick, *Ontologia sive Metaphysica Generalis in usum scholarum*, Herder, Freiburg, 1929.«, *Bogoslovska smotra* 17/2 (listopad 1929), p. 219.

Josip Lach, »Heinrich Straubinger, *Einführung in die Religionsphilosophie*, Herder, Freiburg, 1929.«, *Bogoslovska smotra* 18/2 (prosinac 1930), pp. 268–269.

Stjepan Zimmermann, »Weinand, *Die Gottesidee der Grundzug der Weltanschauung des hl. Augustinus*, Paderborn, 1910.«, *Bogoslovska smotra* 18/4 (lipanj, 1931), p. 481.

Andrija Živković, »Pirota M. Angelus, *S. Thomae Aquinatis in X libros Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum expositio*, Marietti, Taurini, 1934.«, *Bogoslovska smotra* 22/2 (prosinac, 1934), p. 198.

Josip Lach, »R. P. Joseph Le Rohellec, *Problèmes philosophiques*, Téqui, Paris, 1933.«, *Bogoslovska smotra* 22/2 (prosinac, 1934), p. 204.

Josip Lach, »I. Maritain, *Éléments de philosophie II.*, Téqui, Paris, 1933.«, *Bogoslovska smotra* 22/2 (prosinac, 1934), pp. 204–205.

Josip Lach, »Umberto A. Padovani, *Arturo Schopenhauer*, Vita e pensiero, Milano, 1934.«, *Bogoslovska smotra* 22/2 (prosinac 1934), p. 205.

Josip Lach, »A. Gemelli, *Spinoza nel terzo centenario della sua nascita*, Vita e pensiero, Milano, 1934.«, *Bogoslovska smotra* 22/2 (prosinac 1934), pp. 205–206.

Josip Lach, »Carbone Caesar, *Circulus philosophicus seu Obiectionum cumulata collectio iuxta methodum scholasticum*, Marietti, Torino, 1934.«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj, 1935), pp. 412–413.

Vilim Keilbach, »August Brunner, *Die Grundfragen der Philosophie. Ein systematischer Aufbau*, Herder, Freiburg, 1933.«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj 1935), pp. 413–414.

Josip Lach, »Thomas De Vio Cardinalis Caietanus, *Scripta philosophica*, P. N. Zammit, Romae, 1934.«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj 1935), pp. 418–419.

Josip Lach, »Thomas De Vio Cardinalis Caietanus, *Scripta philosophica*, Opuscula economico-socialia, P. N. Zammit, Romae, 1934.«, *Bogoslovska smotra* 22/4 (lipanj 1935), p. 419.

Vilim Keilbach, »Siegfried Behn, *Einleitung in die Metaphysik*, Herder, Freiburg, 1933.«, *Bogoslovska smotra* 23/3 (veljača 1936), pp. 348–350.

Vilim Keilbach, »Erich Przywara, *Analogia entis*, Pustet, München, 1932.«, *Bogoslovska smotra* 23/3 (veljača 1936), pp. 348–350.

Stjepan Zimmermann, »Đuro Gračanin, *Moderni filozof – branitelj kršćanstva?*, Sarajevo, 1935.«, *Bogoslovska smotra* 23/4 (lipanj 1936), pp. 452–455.

Teofil Harapin, »Stjepan Zimmermann, *Filozofija i religija*, Zbor Duhovne Mladeži, Zagreb, 1936.«, *Bogoslovska smotra* 24/3 (veljača, 1937), pp. 352–355.

Vilim Keilbach, »A. M. Pirota, *Summa philosophiae aristotelico-tomisticae*, Marietti, Torino, 1931.«, *Bogoslovska smotra* 25/4 (lipanj, 1938), pp. 434–435.

Vilim Keilbach, »C. Carbone, *Circulus philosophicus*, Marietti, Torino, 1935.«, *Bogoslovska smotra* 25/4 (lipanj 1938), pp. 435–436.

Vilim Keilbach, »J. Gredt, *Elementa philosophiae aristotelico-thomisticae*, Herder, Freiburg, 1937.«, *Bogoslovska smotra* 25/4 (lipanj 1938), p. 436.

Vilim Keilbach, »J. Hessen, *Die Geistesströmungen der Gegenwart*, Herder, Freiburg, 1937.«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad 1938), pp. 106–107.

Vilim Keilbach, »H. Pfeil, *Der Mensch im Denken der Zeit*, Schöningh, Paderborn, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad, 1938), pp. 106–107.

Vilim Keilbach, »A. Silva Tarouca, *Totale Philosophie und Wirklichkeit*, Herder, Freiburg, 1937.«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad 1938), pp. 106–107.

- Vilim Keilbach, »Martin Grabmann, *Thomas von Aquin*, Kösel - Pustet, München, 1935.«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad 1938), pp. 106–107.
- Stjepan Zimmermann, »Joseph de Vries S. J., *Denken und Sein*, Herder, Freiburg, 1937.«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad 1938), pp. 108–109.
- Stjepan Zimmermann, »Jolivet Régis, *Cours de Philosophie*, E. Vitte, Lyon, 1937.«, *Bogoslovska smotra* 26/2 (prosinac 1938), pp. 216–217.
- Stjepan Zimmermann, »F. J. Thonnard, *Précis d'histoire de la philosophie*, Desclée & Cie, 1937.«, *Bogoslovska smotra* 26/2 (prosinac 1938), p. 217.
- Stjepan Zimmermann, »O. P. Manser, *Das Wesen des Thomismus*, Schweiz, Frieburg, 1935.«, *Bogoslovska smotra* 26/2 (prosinac 1938), p. 218.
- Stjepan Zimmermann, »Aleš Ušeničnik, *Dialektični materializem*, ("Naša pot" XVI., 1938.) i *Katolička načela*, ("Naša pot" XV., 1937.)«, *Bogoslovska smotra* 26/2 (prosinac 1938), p. 219.
- Vilim Keilbach, »J. Makanec, *Marksistička filozofija prirode*, Mala kjižnica Matice Hrvatske, Zagreb, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 26/3 (veljača 1939), p. 341.
- Janko Obreški, »C. Carbone, *Circulus philosophicus*, Marietti, Torino, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 26/3 (veljača 1939), p. 343.
- Vilim Keilbach, »M. de Corte, *La philosophie de Gabriel Marcel*, Pierre Téqui, Paris, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 26/3 (veljača 1939), pp. 343–344.
- Andrija Živković, »Hans Meyer, *Thomas von Aquin*, P. Hanstein, Bonn, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 26/4 (lipanj 1939), pp. 427–428.
- Vilim Keilbach, »C. Carbone, *Circulus philosophicus*, Marietti, Torino, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 26/4 (lipanj 1939), p. 446.
- Stjepan Zimmermann, »Steinbüchel Theodor, *Die Philosophische Grundlegung der katholischen Sittenlehre*, Schwann, Düsseldorf, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 27/1 (listopad 1939), p. 71.
- Vilim Keilbach, »Joh. B. Lotz, *Sein und Wert*, Schöningh, Paderborn, 1938.«, *Bogoslovska smotra* 27/1 (listopad 1939). pp. 71–72.
- Vilim Keilbach, »B. Rosenmüller, *Religionsphilosophie*, Verlag Aschendorff, Münster, 1939.«, *Bogoslovska smotra* 27/4 (veljača 1940), pp. 317–318.
- Stjepan Zimmermann, »Michael Wittmann, *Die moderne Wertethik*, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster«, *Bogoslovska smotra* 28/4 (travanj, 1941), p. 302.

Teofil Harapin, »Filozofija u prvom svesku "Hrvatske enciklopedije"«, *Bogoslovska smotra* 29/5 (lipanj 1942), pp. 437–442.

Andrija Živković, »Dr. Franjo Šanc: *Povijest filozofije*, I. dio: Filozofija starih Grka i Rimljana, Zagreb 1942.«, *Bogoslovska smotra* 30/4 (svibanj, 1943), pp. 258–259.

Teofil Harapin, »Dr. Karlo Grimm: *Indukcija. Prikaz njezinih problema*, Zagreb 1941.«, *Bogoslovska smotra* 31/1 (studeni 1943), pp. 95–96.

d) *In memoriam*

Stjepan Zimmermann, »Paul Geny S. J.«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 508–509.

Andrija Živković, »Dr. Josip Pazman«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 513–514.

Andrija Živković, »Dr. Rudolf Vimer, kanonik zagrebački (21.03.1863.–28.10.1933.)«, *Bogoslovska smotra* 22 (prosinac 1934), pp. 195–196.

Fran Barac, »Dr. Antun Bauer«, *Bogoslovska smotra* 26/1 (listopad, 1938), pp. 1–14.

Andrija Živković, »Dr. Fran Barac«, *Bogoslovska smotra* 28/5 (travanj 1941), pp. 321–332.

Teofil Harapin, »U spomen o. Urbana Taliže«, *Bogoslovska smotra* 31/2 (siječanj, 1944), pp. 169–170.

Janko Oberški, »Dr. Josip Teofil Harapin ofm«, *Bogoslovska smotra* 32/1–4 (prosinac, 1944), pp. 143–146.

e) *prijevodni filozofskih djela*

Josip Lach, »Aristotel: O duši – Prilog *Bogoslovskoj smotri*«, *Bogoslovska smotra* 27/2 (studeni, 1939), pp. 161–176.

2.4. *Kratka analiza drugog razdoblja*

U drugom razdoblju izlaženja *Bogoslovske smotre* objavljena su 44 znanstvena filozofska članka. Kako su neki od njih objavljeni u nastavcima, ukupan broj bibliografskih jedinica iz te skupine iznosi 53. Treba odmah istaknuti: kao

što je to bio slučaj i u prvom razdoblju, i u drugom filozof Stjepan Zimmermann jest autor koji je objavio najveći broj filozofskih članaka, i to ukupno dvadeset i jedan članak s nastavcima ili šesnaest članaka bez nastavaka. Dok je u prvom razdoblju uz Zimmermanna jedino Urban Talijski objavio jedan rad u dva nastavka, u ovom je razdoblju stanje ipak bitno drugačije. Javljaju se i mnoga druga vrlo važna imena za hrvatsku filozofiju: Vilim Keilbach (1908–1982), Franjo Šanc (1882–1952), Josip Lach (1899–1983), Karlo Balić (1899–1977), Đuro Gračanin (1899–1973), Jordan Kuničić (1908–1974), Stjepan Bakšić (1889–1964), Aleksandar Gahs (1891–1962), Hijacint Bošković (1900–1947) i Nikola Kolarek (1898–1968.).

Iza Zimmermanna po objavljenim filozofskim člancima slijede redom: Vilim Keilbach s dvanaest članaka, Josip Lach s devet članaka s nastavcima ili sedam članaka bez nastavaka, Karlo Balić s pet članaka s nastavcima ili dva članka bez nastavaka, dok su ostali autori objavili po jedan filozofski znanstveni rad: F. Šanc, H. Bošković, Đ. Gračanin, J. Kuničić, A. Gahs, N. Kolarek i S. Bakšić.

Tematika koja je obrađivana u člancima jest uglavnom Aristotel, Toma Akvinski, filozofija religije, problem spoznaje. Neki su članci izlazili u nastavcima: S. Zimmermann, »Sistematsko-didaktički uvod u filozofiju« (2 broja); K. Balić, »Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji« (4 broja); S. Zimmermann, »Imamo li sposobnost da istinito sudimo?« (2 broja); J. Lach, »Expositio Thomae de Aquino super decem libros Ethicorum Aristotelis« (2 broja); S. Zimmermann, »Filozofijska enciklopedija« (3 broja); S. Zimmermann, »Od svijeta k Bogu« (2 broja); J. Lach, »Realistički nazori o spoznaji realnoga svijeta« (2 broja), F. Šanc, »Sententia Aristotelis de compositione corporum« (4 broja).

Na stranicama *Bogoslovske smotre* u drugom razdoblju izlaženja ukupno je objavljeno trideset i tri crtice različitih tematika, a iz pera više autora. Kao i u filozofskim člancima, tako i ovdje po objavljenim radovima prednjači filozof Stjepan Zimmermann s objavljenih osam crtica, dok mu je uz bok Andrija Živković također s osam, Vilim Keilbach s pet, Juraj Božićković (1887–1938) s tri, Hijacint Bošković i Đuro Gračanin objavili su po dvije te Karlo Grimm (1898–1952), Nikola Kolarek, Krsto Kržanić (1894–1973), Vitomir Jeličić (1898–1980) i Ivan Petar Bock (1865–1944) po jednu crticu iz filozofskog života.

Te crtice možemo sadržajno podijeliti na sljedeći način:

1. filozofski kongresi: H. Bošković, *Augustinsko - tomistička sedmica filozofije u Rimu*; A. Živković, *Internacionalni kongres za filozofiju*; A. Živković, *Internacionalni kongres za tomističku filozofiju*; V. Keilbach, *Drugi međunarodni Tomistički kongres*; V. Keilbach, *Deveti međunarodni "Descartesov" kongres*;

2. filozofi: J. Božilković, *Fra. Ivan Turić, filozof*; J. Božilković, *O. Andrija Kačić Miošić kao filozof*; K. Grimm, *U spomen kardinala Deziderija Merciera*; A. Živković, *Proslava 1500-godišnjice smrti sv. Augustina*; A. Živković, *Jubilej nadbiskupa dr. A. Bauera*;

3. o djelima i idejama filozofa: S. Zimmermann, *Fenomenologija religije (M. Scheler)*; S. Zimmermann, *Dr. Hijacint Bošković - Problem spoznaje*; H. Bošković, „Naučna“ *kritika prof. Zimmermanna*; Đ. Gračanin, *O knjizi "Temelji filozofije"*; S. Zimmermann, *Neke primjetbe uz prijevod i komentar dra Lacha*; Đ. Gračanin, *Bergsonizam i katolicizam*;

4. psihologija i filozofija religije: V. Keilbach, *Aktualna pitanja s područja psihologije i filozofije religije*; V. Keilbach, *Psihologija i filozofija religije*;

5. epistemološki problemi: S. Zimmermann, *Glavni problemi iz savremene noetike*, S. Zimmermann, *Iz spoznajne teorije*;

6. ostalo: A. Živković, *Filozofija kulturno-etičkog pokreta*; V. Jeličić, *Jednogodišnji ili dvogodišnji kurs filozofije*; A. Živković, *Poviest filozofije i teologije kod Hrvata*; S. Zimmermann, *S područja filozofije (4 članka)*.

Dakle, ovim su kratkim crticama obuhvaćene kako domaće tako i inozemne filozofske teme i autori te se i na taj način nastojalo filozofsku problematiku i događanja približiti našim čitateljima.

Međutim, rubrika recenzija još je više imala zadatak da filozofska djela, pogotovo strana, ukratko prikaže i približi čitateljima. Ta je rubrika časopisni odjeljak s najviše bibliografskih jedinica objavljenih u drugom razdoblju izlaženja *Bogoslovske smotre*. Ukupno je objavljeno osamdeset i osam prikaza, i to uglavnom filozofskih djela na stranim jezicima. Prvo mjesto u pisanju prikaza zauzima S. Zimmermann s ukupno napisanih pedeset recenzija-prikaza. Slijede zatim V. Keilbach s ukupno petnaest, J. Lach s devet, A. Živković sa sedam, T. Harapin je napisao tri, a ostali su autori napisali po jedan prikaz: S. Bakšić, F. Šanc, J. Oberški i A. Crnica.

S obzirom na jezik kojim su pisana prikazana djela, naslovā na njemačkom jeziku ima četrdeset i sedam, na latinskom sedamnaest, na hrvatskom osam, na francuskom šest, na talijanskom pet, na slovenskom četiri te na srpskom jedan naslov.

Kada je riječ o temama koje su filozofi u drugom razdoblju *Bogoslovske smotre* prikazivali, onda je daleko najviše naslova posvećeno filozofiji sv. Tome i tomističkoj filozofiji, i to ukupno šesnaest naslova. Potom slijedi tematika uvoda u filozofiju i osnove filozofije s osam prikazanih naslova. Djela filozofsko-religiozne tematike obuhvaćaju pet naslova, povijest filozofije pet naslova, metafizika četiri naslova, logika četiri naslova, sv. Augustin tri naslova, te još nekoliko filozofskih tema s po jednim ili dva naslova, poput etike, noetike, Kantove filozofije, teodiceje, marksizam, itd.

U ovoj se rubrici prvi put javljaju tri nova suradnika: Ante Crnica (1892–1969), Teofil Harapin (1883–1944) i Janko Oberški (1893–1970).

Četvrta skupina prilogā posvećena je prisjećanju na pojedine istaknute mislioe. Ukupno je prikazano sedam intelektualaca: šest Hrvata i jedan Francuz.

U petoj skupini e) prijevodi i komentari filozofskih djela objavljen je tek jedan prijevod s komentarom »Aristotel: O duši«, i to od Josipa Lacha na 15 stranica, zamišljen kao početak prijevoda ovog znamenitoga Aristotelova djela, ali je objavljen samo jedan nastavak. Odmah po objavljivanju ovog prvog nastavka, profesor Zimmermann u sljedećem broju *Bogoslovske smotre* uputio je određenu kritiku u osvrtu »Neke primjetbe uz prijevod i komentar dra Lacha«, gdje je između ostaloga kazao kako je potrebno da dr. Lach ponajprije pojasni pojmove koji se u prijevodu pojavljuju kako bi čitatelj mogao bolje shvatiti tekst. Na koncu, Zimmermann je kritizirao i prijevode nekih sintagmi te je uvjerenja kako je sam prijevod i komentar potrebno malo usavršiti kako bi postali djelo koje bi svojim suvremenom znanstvenom vrijednošću nadopunilo postojeće prijevode i komentare Aristotelove psihologije.²¹

Autori filozofskih tekstova

Na samom kraju ovoga rada kratke biografije svih filozofa suradnika Bogoslovske smotre u razdoblju 1910–1944. s točnim opisom njihove filozofske produkcije na stranicama toga časopisa.

BAKŠIĆ, STJEPAN (Cvetkovići kod Jastrebarskog, 15. prosinca 1889–Budrovac kod Đurđevca, 7. kolovoza 1963)

Gimnaziju je pohađao u Rijeci i Zagrebu gdje je 1909. položio ispit zrelosti i upisao se na Bogoslovni fakultet. Za svećenika je zaređen 1913. Godine 1915. u Rimu postiže doktorat iz filozofije, a 1918. u Innsbrucku doktorat iz teologije. God. 1919. postaje pomoćnim, a ubrzo i glavnim urednikom *Katoličkog lista* te će tu dužnost vršiti punih 18 godina. U isto vrijeme bio je i pomoćnik prof. Barca na katedri apologetike na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Bio je također i gimnazijski vjeroučitelj (1918/1919.) i odgojitelj svećeničkih pripravnika u sjemeništu u Zagrebu (1919–1922).

Na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu predavao je osnovno bogoslovlje od 1919. do 1924, kada je preuzeo Katedru dogmatskog bogoslovlja, 1924. kao izvanredni i uskoro kao redoviti profesor (1925–1963). Bio je i dekan fakulteta (1935/1936. i 1940/1941). Obavljao je i službe u upravi nadbiskupije: od 1930. je kanonik te katedralni i varaždinski arhidakon, od 1947. predsjednik ženidbenog

²¹ Usp. Stjepan Zimmermann, »Neke primjetbe uz prijevod i komentar dra Lacha«, *Bogoslovska smotra* 27/3 (prosinac 1939), pp. 210–218.

suda, a od 1953. do kraja života generalni vikar nadbiskupije. Dobio je naslov Papina komornika, a 1955. je postao apostolski protonotar.²²

Glavna djela: *Teozofija u svjetlu razuma i kršćanstva* (Zagreb: Nadbiskupska tiskara, 1934); *Presveto Trojstvo* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1941); *Bog Stvoritelj* (Zagreb: Tipografija, 1946).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dva rada, od toga jedan znanstveni članak i jednu recenziju.

BALIĆ, KARLO (Katuni kod Omiša, 6. prosinca 1899–Rim, 15. travnja 1977)

Krsno mu je ime Lovre. U novicijatu na Visovcu ušao je 1917. Teologiju je studirao 1919–1923. u Makarskoj. Poslan je 1923. na poslijediplomski studij na Katoličko sveučilište u Louvainu gdje je doktorirao 1927. disertacijom *De theologia mariana Ordinis Fratrum Minorum saeculis XIII et XIV*. Do 1933. predavao je na franjevačkoj teologiji u Makarskoj te potom odlazi u Rim na Papinsko učilište Antonianum gdje je profesor moralnog bogoslovlja i mariologije (1933–1973) te rektor (1947–1953).

Bio je na čelu izdavačke komisije Duns Škotovih djela *Commissio Scotistica omnibus operibus Ioannis Duns Scoti critice edendis praepositae* (1938–1975), koja je od 1950. do 1977. izdala devet svezaka Duns Škotovih *Opera omnia*, a Balić je u njezino ime organizirao tri međunarodna škotistička kongresa (Rim 1950, Oxford i Edinburgh 1966, Beč 1970) te je, također, 1966. osnovao Međunarodno škotističko društvo (*Societas internationalis scotistica*). Radove tih kongresa objavio je u zbornicima *Acta congressus scolastico-scotistici internationalis*. Bio je i savjetnik Kongregacije za nauk vjere i za katolički odgoj te jedan od stručnjaka na Drugom vatikanskom saboru. Umro je 15. travnja 1977. u Rimu.²³

Glavna djela: *Les commentaires de Jean Duns Scot sur les quatre livres des Sentences* (Louvain: Bureaux de la Revue, 1927); *Tomizam u svijetlu naučne i nenaučne kritike* (Šibenik: Tiskara Kačić, 1941); *Ioannes Duns Scotus et historia Immaculatae Conceptionis* (Romae: Ateneo Antoniano, 1955).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dva znanstvena članka.

²² Usp. Bonaventura Duda, »Dr. Stjepan Bakšić«, *Bogoslovska smotra* 33/2 (travanj 1964), pp. 144–148; Tomislav Šagi-Bunić, »Teološki rad mons. dr. Stjepana Bakšića«, *Bogoslovska smotra* 33/2 (travanj 1964), pp. 453–483; Albe Vidaković, »Popis djela mons. dr. Stjepana Bakšića«, *Bogoslovska smotra* 33/2 (travanj 1964), pp. 484–497; Franjo Emanuel Hoško, »Bakšić, Stjepan«, *Hrvatski biografski leksikon* 1 (1983), pp. 377–378.

²³ Usp. Adalbert Rebić, »Umro dr. Karlo Balić«, *Bogoslovska smotra* 47/4 (ožujak 1977), pp. 493–494; Gabrijel Hrvatinić, »Sedamdeseta godišnjica života i rada fra Karla Balića«, *Kačić* 3 (1970), pp. 7–18; Vicko Kapitanović, »Fra Karlo Balić: medievalist i mariolog«, *Služba Božja* 37/3–4 (1997), pp. 255–268; Franjo Emanuel Hoško, »Balić, Karlo«, *Hrvatski biografski leksikon* 1 (1983), pp. 394–395.

BARAC, FRAN (Šemovac kod Virja, 26. kolovoza 1872–Zagreb, 20. rujna 1940)

Bogosloviju je završio 1894. u Zagrebu. Tu je 1902. doktorirao teologiju, a 1907. habilitirao. Usavršavao se na sveučilištima u Fribourgu i Louvainu. Od 1895. do 1909. bio je gimnazijski profesor u Požegi. U Zagrebu je od 1909. do 1911. bio kateheta Gornjogradske gimnazije te privatni docent na Bogoslovnom fakultetu. Od 1912. do 1919. zajedno s Josipom Pazmanom uređivao je *Bogoslovsku smotru*.

Od 1913. na Bogoslovnom fakultetu djelovao je kao redoviti profesor apologetike i opće dogmatike. Dva puta bio je dekan fakulteta (1913/1914. i 1922/1923). Akademske godine 1915/1916. bio je i rektor Sveučilišta u Zagrebu. Zbog svojeg političkog djelovanja bio je onemogućivan u napredovanju. Godine 1924. prisilno je umirovljen, ali već sljedeće godine vraćen na fakultet. Nadbiskup Antun Bauer imenovao ga je 1925. kanonikom Prvostolnog kaptola zagrebačkog. Osobito važnu ulogu Barac je imao u osnivanju Hrvatske bogoslovske akademije. U njoj je od 1923. do 1935. obnašao službu potpredsjednika, a nakon smrti don Frane Bulića izabran je i za predsjednika. Papa Pio XI. imenovao ga je 1929. svojim kućnim prelatom. Napisao je dva srednjoškolska udžbenika te objavio više stručnih radova. Umro je 1940. god.

Glavno djelo: *O modernoj katoličkoj apologetici* (Požega: Tisak Hrvatske tiskare, 1907).²⁴

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je pet radova, od toga jednu crticu, tri recenzije i jedan *in memoriam*.

BOCK, IVAN PETAR (Esch sur Alzette, Luksemburg, 9. ožujka 1865–Sarajevo, 17. lipnja 1944)

God 1884. stupio je u Isusovački red u St. Andrä u Koruškoj. Tu je učio retoriku od 1886. do 1888., zatim filozofiju u Bratislavi od 1888. do 1891. Pedagoško-didaktički staž obavio je u Travniku u razdoblju od 1891. do 1895. Teologiju je studirao u Innsbrucku od 1895. do 1899. U sjemenišnoj gimnaziji u Travniku predavao je latinski, grčki, njemački i hrvatski jezik od 1899. do 1901, a na visokoj bogoslovnoj školi u Sarajevu, s kraćim prekidima, moralno i pastoralno bogoslovlje te patrologiju od 1902. do 1944. Pisao je na latinskom, njemačkom, francuskom i hrvatskom jeziku.²⁵

Glavna djela: *De frequenti usu ss. Eucharistiae* (Viennae, 1909); *Die Feuertaufe einer bosnischen Konvertitin* (Sarajevo, 1914).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu crticu.

²⁴ Usp. Andrija Živković, »Dr. Fran Barac«, *Bogoslovska smotra* 28/5 (travanj, 1941), pp. 321–322; R., »Barac, Fran«, *Hrvatski biografski leksikon* 1 (1983), pp. 434–435; Ivica Zvonar, *Mons. dr. Fran Barac (1872.–1940.): život i djelo* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2012).

²⁵ [Predrag Belič], »Bock, Ivan Petar«, *Hrvatski biografski leksikon* 2 (1989), pp. 55–56.

BOŠKOVIĆ, HIJACINT (Selca na Braču, 15. travnja 1900–Stari Grad na Hvaru, 26. prosinca 1947)

Osnovnu školu pohađao je u rodnom mjestu, a gimnaziju u dominikanskom sjemeništu u Bolu i u Starom Gradu na Hvaru. God. 1918. stupio je u dominikanski novicijat. Prvu godinu filozofsko-teološkog studija (1919/1920) završio je u Dubrovniku, a ostale godine u Rimu. Za svećenika je zaređen 1924. godine. Naslov doktora filozofije stječe 1928. te se vraća u domovinu.

Godine 1929. pokreće časopis *Duhovni život*. Proforsku službu započeo je 1933. godine, i to u dominikanskoj Visokoj bogoslovnoj školi u Dubrovniku, a od 1940. do 1946. i rektor je te bogoslovije. Filozof Vuk-Pavlović uvijek se sa zahvalnošću sjećao podrške koju je od Boškovića dobio za vrijeme filozofskog kongresa u Pragu 1935.

Značajne su mu knjige: *Problem spoznaje* (Zagreb: Izdanje Duhovnog života, 1931); *Nove struje u modernoj filozofiji* (Zagreb: Dominikanska naklada Istina, 1934); *Filozofski izvori fašizma i nacionalnog socijalizma* (1939); *Sv. Toma Akvinski i Duns Skot* (Zagreb: Istina, 1940).²⁶

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je tri rada, od toga jedan znanstveni članak i dvije crtice.

BOŽITKOVIĆ, JURE (Svirče na Hvaru, 5. kolovoza 1887–Makarska, 28. studenoga 1938)

Gimnaziju je završio u Sinju te 1906. stupio u Franjevački red. Filozofiju je studirao u Šibeniku od 1907. do 1909, a teologiju u Zaostrogu od 1909. do 1912. Studij je zatim nastavio u Louvainu u Belgiji (1912/1913.) te potom 1913–1916. u Fribourgu, gdje je 1916. doktorirao iz teologije tezom *S. Bonaventurae doctrina de gratia et libero arbitrio*.

Vrativši se u domovinu, predavao je od 1916. biblijsku teologiju u Franjevačkoj bogosloviji u Makarskoj. Bio je član Hrvatske bogoslovne akademije u Zagrebu od 1926. U franjevačkom samostanu u Makarskoj čuva se njegova rukopisna ostavština.²⁷

Najvažnija djela: »*Život i filozofija fra Bartula Ribarevića (1724–1781)*«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 39 (Zagreb, 1926);

²⁶ Usp. Tomo Vereš, »Zaboravljeni hrvatski mislilac (H. Bošković)«, *Obnovljeni život* 32/5 (listopad 1977), pp. 464–471; Tomo Vereš, »Bošković, Hijacint«, *Hrvatski biografski leksikon* 2 (1989), pp. 190–191.

²⁷ Usp. Petar Čapkun, »O. fra Jure Božtković, franjevac, teolog, pisac«, *Nova revija* 17/6 (1938), pp. 413–419; Ivan Križanović, »Bibliografija fra Jure Božtkovića«, *Kačić* 7 (1975), pp. 203–208; Josip Ante Soldo, »Božtković, Jure«, *Hrvatski biografski leksikon* 2 (1989), p. 246; Hrvatinić Gabrijel Jurišić, »Izobrazba i nastava, te djela s područja filozofije u Franjevačkoj provinciji Presvetog Otkupitelja od 1918. do 1992.«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 19/1–2 (1993), p. 172.

Život i rad filozofa Antuna Petrića (Beograd: Štamparija Drag. Popovića, 1939).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je pet crtica.

CRNICA, ANTE (Zaton kod Šibenika 28. lipnja 1892–Zagreb, 24. lipnja 1969)

Franjevačku gimnaziju pohađao je u Sinju, a godine 1909. ušao u novicijat na Visovcu. Filozofiju je studirao u Šibeniku i Zaostrogu, a teologiju u Makarskoj i Fribourgu. U Fribourgu je studirao i crkveno i civilno pravo te doktorirao teologiju 1917, a iduće godine i crkveno i civilno pravo.

Po završetku studija radio je među Hrvatima u Belgiji kao misionar. Krajem rata vratio se u Makarsku gdje na Visokoj franjevačkoj bogosloviji predaje crkveno pravo sve do 1928. god. kada odlazi u Šibenik gdje je utemeljio i vodio tiskaru *Kačić*. Godine 1931. pokrenuo je i uređivao splitski glasnik *Gospa od Zdravlja*.

Godine 1934. vraća se predavati u Makarsku gdje ostaje sve do 1943. god. U Makarskoj je uređivao časopis makarske bogoslovije *Novu reviju*. God. 1937. postao je rektorom na Franjevačkoj visokoj bogosloviji u Makarskoj te je izradio statut i reorganizirao nastavu pretvorivši ju u filozofsko-teološki studij. Pokrenuo je i bogoslovnu biblioteku.

Iz Makarske je u Zagreb 1946. godine prešlo filozofsko-bogoslovno učilište te zajedno sa studentima te godine i Ante Crnica odlazi u Zagreb gdje predaje crkveno pravo. Bogoslovija je 1957. godine iz Zagreba vraćena u Makarsku. Godine 1958. angažirao se na kanonizaciji Nikole Tavelića. U tom je pravcu 1961. pokrenuo i uređivao list *Vjesnik bl. Nikole Tavelića*.²⁸

Najvažnija djela: *Kulturno značenje 1000-godišnjice Hrvatskog Kraljevstva* (Split: 1925).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu recenziju.

GAHS, ALEKSANDAR (Požega, 10. srpnja 1891–Zagreb, 1. prosinca 1962.)

Nakon završene gimnazije, Gahs je počeo pohađati studij medicine u Beču koji nije dovršio. Poslije toga nastavio je filozofsko-teološki studij u Zagrebu, gdje je i diplomirao 1915. godine. Iste je godine zaređen za svećenika. Od 1919. do 1920. bio je učitelj u maloj gimnaziji u Krapini, odakle odlazi na viši studij teologije u Lyon, gdje je i doktorirao.

Godine 1923. vraća se u domovinu. Postavljen je za nastavnika na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, na Katedri za uporednu nauku o religijama, godine 1924. imenovan je izvanrednim, a 1926. redovitim profesorom. Predavao je komparativnu povijest religija sve do 1960. kada je umirovljen. Održavao

²⁸ Usp. Josip Ante Soldo, »Crnica, Ante«, *Hrvatski biografski leksikon* 2 (1989), pp. 734–735; Ivan Botica, »Neizbrisiv trag za Boga, Mariju, Tavelića i Crkvu«, *Gospa Sinjska – godišnjak* (2009), pp. 109–111.

je mnoga predavanja u državi i u inozemstvu, napisao nekoliko znanstvenih radova. Teme su mu bile: etnografija, etnologija, prapovijest, magija, ezoterijski kultovi, šamanizam.²⁹

Glavna djela: *Buddhizam* (Zagreb: Zaklada tiskare Narodnih novina, 1924); *Krapinski čovjek i njegovi savremenici. Najnovija otkrića o vjeri pračovjeka* (Zagreb: Hrvatska bogoslovska akademija, 1928).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jedan znanstveni članak.

GRAČANIN, ĐURO (Gacko, 5. ožujka 1899–Zagreb, 13. prosinca 1973)

U Sarajevu je 1920. završio trgovačku akademiju te potom ulazi u dijecezansku bogosloviju. Nakon godinu dana polazi u Pariz na studij prava i izvozne trgovine. Godine 1925. na Katoličkom institutu u Parizu upisuje studij teologije, gdje 1929. postiže licencijat i polaže doktorske ispite. Na istom institutu završio je i studij filozofije te doktorirao. Godine 1929. zaređen je za svećenika Vrhbosanske nadbiskupije.

Od 1930. do 1933. bio je profesor filozofije i pedagogije na *Ženskoj učiteljskoj školi* u Zavodu sv. Josipa. Godine 1934-1935. predavao je filozofsku sociologiju na Franjevačkoj bogosloviji u Sarajevu. Od 1933. do 1937. bio je urednik *Vrhbosne*. Često je pisao pod pseudonimom *Verax*. Godine 1935. doktorirao je radnjom o Bergsonu, naslovljenom *Moderni filozof, branitelj kršćanstva*, na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu gdje je 1937. počeo predavati, a za redovitoga profesora izabran 1941. Dekansku službu obnašao je dvije godine (1941–1943).

Od 1939. s Jankom Oberškim uređivao je *Bogoslovsku smotru*. Uredio je i njezin prvi poratni broj 1963. Umirovljen je 1971.³⁰

Glavna djela: *Moderni filozof branitelj kršćanstva? Omogućuju li Bergsonove koncepcije kršćanstva ispravno poimanje naravnog i nadnaravnog reda?* (Sarajevo: Nova tiskara Vrčec i dr., 1935); *Vjerodostojnost nadnaravno objavljene religije* (Zagreb: ciklostil, 1961).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dvije crtice.

²⁹ Usp. Ivan Škreblić, »In memoriam A. Gahs«, *Bogoslovska smotra* 33/1 (prosinac, 1963), pp. 124–127; Aleksandra Muraj, »Gahs, Aleksandar«, *Hrvatski biografski leksikon* 4 (1998), pp. 528–529; Manda Svirac, »Aleksandar Gahs – Drugi Požežanin«, *Studia ethnologica Croatica* 18 (2006), pp. 299–311.

³⁰ Usp. Joško Barić, »Gračanin, Đuro«, *Hrvatski biografski leksikon* 5 (2002), p. 107; Vladimir Lončarević, »Đuro Gračanin – utirao put idejama II. vatikanskog koncila«,

http://www.glas-koncila.hr/index.php?option=com_php&Itemid=41&news_ID=19050, (pristupljeno 1. 11. 2014).

GRIMM, KARLO (Đakovo, 31. kolovoza 1898–Zagreb, 22. kolovoza 1952)

Filozofsko-teološki studij završio je u Budimpešti i Đakovu te je 1921. zaređen za svećenika. Godine 1922. stupio je u Družbu Isusovu, potom studirao filozofiju u Innsbrucku i psihologiju u Valkenburgu i Kölnu te 1929. postigao doktorat iz teologije u Valkenburgu.

Iste je godine u Zagrebu postao urednik isusovačkoga časopisa *Život*, koji je uređivao sve do 1936, kada je započeo predavati filozofiju na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Od 1937. predaje i na novoosnovanom Filozofskom institutu Družbe Isusove na Jordanovcu u Zagrebu.

U znanstvenom svijetu ostat će zapamćen po svom djelu *Indukcija. Prikaz njezinih problema* (Zagreb: Glasnik, 1941).³¹

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu crticu.

HARAPIN, JOSIP TEOFIL (Letovčan Novodvorski, 10. ožujka 1880–Zagreb, 1. kolovoza 1944)

Gimnaziju je pohađao u Karlovcu i Zagrebu. Godine 1901. stupio u franjevački red. Od 1904. do 1908. pohađao je Bogoslovni fakultet u Zagrebu. Nakon toga poslan je na teološki studij u Rim gdje je postigao akademski stupanj generalnog lektora teologije. God. 1911. vraća se u domovinu. Bio je duhovnik bogoslova te predavao i filozofiju i zemljopis.

Godine 1920. pozvan je u Rim te mu je povjerena služba lektora na teološkom fakultetu Antonianum u Rimu. U Rimu 1922. postigao je doktorat na Orijentalnom institutu. Budući da je izabran za provincijala, vraća se u domovinu. U Rim ponovo odlazi 1933, i to u svojstvu redovitog profesora na Antonianumu.

Tu je djelovao sve do 1938. kad se vraća u Zagreb na Bogoslovni fakultet gdje predaje *Uvod u filozofiju* i *Povijest filozofije*. Godine 1943. postao je izvanredni sveučilišni profesor.³²

Glavna djela: *Razum i vjera* (Mostar: Tisak i naklada Hrvatske tiskare franjevačke provincije, 1918).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je četiri rada, od toga tri recenzije i jedan *in memoriam*.

³¹ Mijo Korade, »Grimm, Karlo«, *Hrvatski biografski leksikon* 5 (2002), p. 203; Ivan Šestak, »Hrvatski neoskolastički priručnici filozofije o čovjeku«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 36 (2010), pp. 91–125, na p. 102.

³² Usp. Janko Oberški, »Dr. Josip Teofil Harapin ofm«, *Bogoslovska smotra* 32/1–4 (prosinac, 1944), pp. 143–146; Franjo Emanuel Hoško, »Harapin, Teofil«, *Hrvatski biografski leksikon* 5 (2002), pp. 442–443.

HULENIĆ, IVAN (Martinska Ves, 7. studenoga 1894–Sisak, 20. rujna 1953)

Za svećenika je zaređen 30. lipnja 1918. Godine 1924. vjeroučitelj je na gimnaziji u Zagrebu. Župnik u Sisku postaje 1. srpnja 1935. Pokušao je 1937. dovesti redovnike u Sisak, ali nije u tome imao uspjeha. U Sisku je proživio teške ratne i poratne godine.³³

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu crticu.

JELIČIĆ, VITOMIR JOSIP (Podbor kraj Šćita, 14. listopada 1898–Sarajevo, 15. listopada 1980)

Rodio se 14. listopada 1898. u Podboru kraj Šćita. Školovao se na Šćitu, u Visokom i Sarajevu te u Beču, gdje je 21. siječnja 1925. doktorirao. Franjevački habit obukao je 2. srpnja 1914. u Kraljevoj Sutjesci. Svećenik postaje 1922. godine.

Bio je profesor na bogosloviji u Sarajevu. Obnašao je i važne upravne službe: tajnik Provincije, provincijal (1945–1949) i vikar provincije. Kao provincijal Bosne Srebrene bio je 11. svibnja 1949. uhićen i zatvoren, a na slobodu je pušten 2. siječnja 1950. Važne službe obnašao je i na razini Franjevačkog reda: bio je generalni definator, generalni tajnik te generalni vizitator u Sloveniji i Hrvatskoj. U domovinu se vratio 1973. i nastanio u Sarajevu, u Nedžarićima.³⁴

Glavno djelo: *Kanonsko ženidbeno pravo Katoličke crkve* (Sarajevo: Hrvatska Tiskara d.d., 1930, 1942).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu crticu.

KEILBACH, VILIM (Banatski Despotovac, 10. rujna 1908–Salzburg, 25. listopada 1982)

Maturirao je 1926. god. u Velikom Bečkereku. Na Papinskom sveučilištu Gregoriana 1931. postigao je doktorat iz filozofije, a četiri godine kasnije i doktorat iz teologije. Za svećenika je zaređen 29. listopada 1933. u Rimu.

Na Katolički bogoslovni fakultet dolazi 1936. gdje je od zimskog semestra predavao kao honorarni nastavnik. Nakon habilitacije iz filozofije na Sveučilištu u Zagrebu, 6. travnja 1937. imenovan je privatnim docentom na katedri iz filozofije, pedagogike i metodike religijske nastave. U veljači 1938. godine postavljen je za sveučilišnog docenta pri istoj katedri. Godine 1943. izabran je za izvanrednog profesora, a nakon tri godine za redovitoga profesora. Dekan

³³ Usp. http://www.svetikrizsisak.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=297&Itemid=112 (pristupljeno 30. 11. 2014.)

³⁴ Usp. Anto Slavko Kovačić, »Jeličić, Vitomir (Josip)«, *Hrvatski biografski leksikon* 6 (2005), p. 430; Mario Karaula, »Franjevci pokopani na sarajevskim grobljima (III)«, *Glasnik svetog Ante* 3/9 (Uskrs, 2009), p. 11.

fakulteta bio je od jeseni 1950. do jeseni 1954, a od 12. veljače 1955. djelovao je i kao redoviti profesor za znanost religija na sveučilištu u Beču.

Sljedeće godine iznenada odlazi u München gdje postaje redoviti profesor za sistematsku skolastičku filozofiju na sveučilištu u Münchenu. Godine 1960/1961. bio je dekan Teološkog fakulteta u Münchenu. Od 1966. redoviti je profesor za kršćansku filozofiju i teološku propedeutiku. Emeritiran je 1976. god. te je živio u Münchenu, s povremenim boravcima u okolici Salzburga. Pokopan je 2. studenoga 1982. na starom groblju u Münchenu.³⁵

Glavna djela: *Problem intuicije u modernoj filozofiji i psihologiji religije* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1937); *Misli o Bogu i religiji* (Zagreb: Tisak Narodne tiskare, 1942); *Kratak uvod u filozofiju* (Zagreb: Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora, 1945).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je 32 rada, od toga dvanaest znanstvenih članaka, pet crtica i petnaest recenzija.

KOLAREK, NIKOLA (Zagreb, 6. prosinca 1898–Koprivnički Bregi, 26. svibnja 1968)

Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Zagrebu. Teologiju je studirao na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1917–1921), a za svećenika je zaređen 1921. godine. Na daljnji studij odlazi na Papinsko sveučilište Gregoriana u Rimu gdje je 1923. postigao doktorat iz filozofije, a 1926. doktorat iz teologije. Od 1928. do 1932. bio je vjeroučitelj na državnoj realnoj gimnaziji u Zagrebu.

Od 1937. do 1941. bio je glavni urednik zagrebačkoga *Katoličkog lista*. Godine 1944. imenovan je kanonikom Prvostolnoga kaptola zagrebačkoga i referentom Nadbiskupskoga duhovnoga stola. Bio je predsjednik Katehetskoga društva u Zagrebu. Osim toga bio je i glavni urednik *Katoličkoga lista* (1937–1941) te *Službenog vjesnika Nadbiskupije zagrebačke* (1943–1946).³⁶

Glavno djelo: Ferdo Heffler i Eugen Kornfeind, *Mali kršćanski nauk*, priredio Nikola Kolarek (Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1967).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dva rada, od toga jedan znanstveni članak i jednu crticu.

³⁵ Usp. Bonaventura Duda, »Monsignoru dr. Wilhelmu Keilbachu in memoriam«, *Bogoslovska smotra* 53/1 (lipanj 1983), pp. 144–147; Kurt Krenn, »Im memoriam Wilhelm Keilbach«, *Münchener Theologische Zeitschrift* 34 (1983), pp. 49–53; Joško Barić, »Keilbach, Vilim (Wilhelm)«, *Hrvatski biografski leksikon* 7 (2009), pp. 235–236.

³⁶ Usp. Jure Krišto, »Odjek građanskoga rata u Španjolskoj (1936.-1939.) u Hrvatskoj«, *Časopis za suvremenu povijest* 40/3 (prosinac 2008), p. 1036; Joško Barić, »Kolarek, Nikola«, *Hrvatski biografski leksikon* 7 (2009), pp. 505–506.

KRŽANIĆ, KRSTO (Podgora, 5. ožujka 1894–Split, 23. prosinca 1973)

Završio Franjevačku klasičnu gimnaziju u Sinju i 1912. pristupio Franjevačkomu redu. Studirao je filozofiju u Zaostrugu od 1913. do 1915, a teologiju u Makarskoj od 1915. do 1919. Za svećenika je zaređen 1919. Na Katoličkom sveučilištu Srca Isusova u Milanu studirao je filozofiju od 1923. do 1927. gdje je 1927. doktorirao tezom *San Bonaventura e la sua scuola nella lotta contro l'averroismo*. U Sinju u franjevačkom sjemeništvu bio je predstojnik od 1919. do 1920, potom gimnazijski suplent od 1920. do 1923, profesor na gimnaziji od 1928. do 1944. i ravnatelj gimnazije od 1932. do 1944.

U svibnju 1945. uhićen je u Mariboru i odveden u Split. Početkom 1946. osuđen je na sedam godina strogoga zatvora, koji je izdržavao u Trogiru, Sisku i Staroj Gradiški sve do 1952. Potom je bio župni vikar u Brštanovu 1953. te u Labinu od 1953. do 1954. god. Bio je i profesor i predstojnik franjevačke bogoslovne škole u Zagrebu od 1954. do 1957, gvardijan u Šibeniku od 1958. do 1961, član samostanske zajednice u Splitu od 1961. do 1964. te profesor teologije u Makarskoj od 1964. do 1973.³⁷

Najvažnije djelo: *Baruh Benedikt Spinoza: život i filozofija* (Šibenik: Kačić, 1934).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu crticu.

KUNIČIĆ, JORDAN (Dol na Hvaru, 21. srpnja 1908–Zagreb, 17. veljača 1974)

Krsno mu je ime Nikola. U Dubrovniku 1924. stupa u Dominikanski red.

U Rimu je 1933. doktorirao tezom *De ratione tribulationum in vita iusti secundum S. Thomam*. Za svećenika je zaređen 1931. U Dubrovniku na Dominikanskoj visokoj bogoslovnoj školi predavao je filozofiju i teologiju i to od 1933. do 1942. te je od 1948. do 1955 bio i rektor. Osim toga, bio je i vjeroučitelj i profesor u gimnaziji od 1936. do 1945. te na Učiteljskoj školi od 1941. do 1945. Bio je i voditelj katedralnoga zbora od 1936. do 1955. te od 1945. do 1955. voditelj zbora u gruškoj crkvi Sv. križa. Godine 1955. preuzima katedru moralnog bogoslovlja, katoličkog društvenog nauka i pedagogije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Od 1963. do 1970. dekan je toga fakulteta. Od 1963. do 1971. glavni je urednik časopisa *Bogoslovna smotra*.³⁸

³⁷ Usp. Karlo Jurišić, »Život i rad fra Krste Kržanića (s bibliografijom)«, *Kačić*, 8 (1976), pp. 255–336; Hrvatinić, »Izobrazba i nastava, te djela s područja filozofije u franjevačkoj provinciji Presvetog Otkupitelja od 1918. do 1922.«, p. 272; Joško Barić i Pejo Čošković, »Kržanić, Krsto«, *Hrvatski biografski leksikon* 8 (2013), pp. 282–283.

³⁸ Usp. Franjo Šanjek, »Dr. O. Jordan Kuničić, dominikanac«, *Bogoslovna smotra* 42/2–3 (prosinac 1972), pp. 266–281; Hrvoje Lasić, »Komunizam s idejnog i etičkog stajališta u djelima J. Kuničića«, *Obnovljeni život* 58/1 (2003), pp. 5–21; Tomo Vereš i Ivan Armanda, »Kuničić, Jordan«, *Hrvatski biografski leksikon* 8 (2013), pp. 393–395.

Glavna djela: *Problem komunizma (s idejnog stanovišta)*, (Dubrovačka hrvatska tiskara: Dubrovnik, 1942); *Katolička društvena nauka: katolička sociologija*, (Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda: Zagreb, 1971).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jedan znanstveni članak.

LACH, JOSIP (Varaždin, 16. ožujka 1899–Zagreb, 12. rujna 1983)

Teologiju je studirao u Zagrebu i u Rimu. Za svećenika je zaređen 1921. u Zagrebu. Godine 1925. doktorirao je teologiju na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu. Za svećenika je zaređen 18. rujna 1921. Radio je na župama, a kasnije i u srednjim školama Sestara milosrdnica.

Od 1930. bio je docent na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, a predavao je filozofske predmete i Sveto pismo.

U upravu nadbiskupije ušao je imenovanjem za kanonika 1939. god. Pomoćni biskup zagrebački postaje 7. travnja 1940. Bio je generalni vikar nadbiskupije za trojice nadbiskupa: Alojzija Stepinca, Franje Šepera i Franje Kuharića. Pokopan je u grobnici zagrebačkih biskupa na Mirogoju.³⁹

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je sedamnaest radova, od toga sedam znanstvenih članaka, devet recenzija i jedan prijevod filozofskog djela.

LEOPOLD, JOSIP EDGAR (Temišvar, 17. siječnja 1881–Pleterje, 18. svibnja 1977.)

Gimnaziju je završio u Zagrebu. Od 1899. do 1906. kao gojenac papinskoga zavoda Germanicum studirao je u Rimu te stekao doktorat iz filozofije i teologije. God. 1905. zaređen je za svećenika. Bio je kapelan u Ludbregu od 1906, a u Zagrebu odgojitelj u Bogoslovnom sjemeništu od 1908. Od 1912. bilježnik je Ženidbenoga suda i srednjoškolski vjeroučitelj. U razdoblju od 1915. do 1918. bio je i vojni kapelan.

Godine 1923. pristupio je kartuzijanskomu redu te je od 1934. do 1969. bio prior samostana u Pleterju. Potkraj 1943, i to kao pristašu partizanā, njemačke su ga okupacijske vlasti zatvorile. Zauzimanjem Vatikana interniran u samostan Vedanu kraj Belluna te se u svibnju 1945. vratio u Pleterje.⁴⁰

Najvažnija djela: *Neneta, junakinja žrtvica* (Zagreb: Župni ured Sv. Marije na Kaptolu, 1935).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je osam radova, od toga dvije crtice i šest recenzija.

OBERŠKI, JANKO (Strmac Humski, 15. studenoga 1893–Zagreb, 2. ožujka 1969.)

³⁹ Usp. Pejo Ćošković, »Lach, Josip«, *Hrvatski biografski leksikon* 8 (2013), pp. 501–502; <http://corpusdomini.hr/index.php/biskup-josip-lach> (pristupljeno 1. 11. 2014).

⁴⁰ Usp. Pejo Ćošković, »Leopold, Edgar«, *Hrvatski biografski leksikon* 8 (2013), p. 635.

Ispit zrelosti položio je odličnim uspjehom 1914. na Gornjogradskoj gimnaziji, gdje je pohađao i niže razrede. Za Prvoga svjetskog rata studirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Diplomirao je 1918. kada je i zaređen za svećenika Zagrebačke nadbiskupije. Godine 1921. položio je doktorat teologije na Sveučilištu u Zagrebu. Godine 1923. premješten u Zagreb gdje je nastavio svoj katehetski rad, i to na Državnoj drugoj ženskoj realnoj gimnaziji, pa potom 1927. god. na Državnoj drugoj muškoj gimnaziji. Ostaje katehetom sve do 1934. god., kada odlazi na specijalizaciju u Rim.

Godine 1936. završava studij biblijske specijalizacije i postiže naslov licencijata. God. 1937. Katolički bogoslovni fakultet zapošljava ga kao suradnika pri Katedri Svetoga pisma Staroga zavjeta. Godine 1944. preuzima službu dekana koju obnaša do 1946. te ponovo od 1948. do 1950. i od 1958. do 1960.⁴¹

Glavna djela: *Biblijska povijest Starog i Novog zavjeta* (Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1962).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dva rada, od toga jednu recenziju i jedan *in memoriam*.

PAZMAN, JOSIP (Pakrac, 18. veljače 1863–Zagreb, 5. prosinca 1925)

U Pakracu je pohađao pučku školu, a u Požegi gimnaziju. Zadnje razrede gimnazije završio je u Nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu. Nakon mature odlazi u Rim na kolegij Germanico-Hungaricum pri Papinskom sveučilištu Gregoriani. Filozofiju je doktorirao 1887, a teologiju 1890. Diplomirao je i kanonsko pravo. Poslije završetka studija osniva *Marijinu kongregaciju* za učenike zagrebačke gornjogradske gimnazije. Godine 1890. vratio se u Zagreb gdje je predavao klasičnu filologiju na Nadbiskupskom liceju u Zagrebu.

Godine 1896. postaje izvanrednim profesorom na katedri moralnog bogoslovlja u Zagrebu. Bio je i urednik *Glasnika sv. Josipa*. Godine 1900. ponovo ide u Rim, gdje je postao ravnateljem Zavoda sv. Jeronima.

Godine 1904. preuzeo je uređivanje *Katoličkog lista*. U suradnji s Edgarom Leopoldom pokrenuo je *Bogoslovsku smotru* 1910. godine. Prve dvije godine njih su dvojica bili i urednici časopisa.

Godine 1910. izabran je u Hrvatski sabor kao zastupnik kotara Nove Gradiške, i to kao član Stranke prava. Uređivanje *Katoličkog lista* završio je 1912. Nakon toga obnašao je dužnost rektora Sveučilišta u Zagrebu do 1913. Od 1912. do 1919. uređivao *Bogoslovsku smotru* zajedno s Franom Barcem. Zbog političkog djelovanja uhićen je 25. ožujka 1919. i u zatvoru je do kraja veljače

⁴¹ Usp. Adalbert Rebić, »Janko Oberški. Uz četrdesetu obljetnicu smrti«, *Bogoslovka smotra* 78/4 (prosinac 2008), pp. 769–788; Adalbert Rebić, »Janko Oberški«, *Bogoslovka smotra* 39/2–3 (siječanj 1970), pp. 291–297.

1920. godine. Tu se družio sa Stjepanom Radićem i drugim hrvatskim političarima. Radi političkih stavova 1919. god. je umirovljen na mjestu sveučilišnog profesora. Od 1923. bio je župnik u župi sv. Petra u Zagrebu. Umro je 1925.⁴²

Glavna djela: *Život Blažene Djevice Marije presvete Matere Božje I* (Zagreb: na sviet izdalo Društvo sv. Jeronima, 1898); *Život Blažene Djevice Marije presvete Matere Božje II* (Zagreb: na sviet izdalo Društvo sv. Jeronima, 1899).

U *Bogoslovskoj smotri* do smrti 1925. objavio je četiri rada, od toga jednu crticu i tri recenzije.

SAKAČ, STJEPAN KRIZIN (Kapela Kalnička, 1890–Rim, 23. kolovoza 1973)

U Družbu Isusovu stupio 1915. Studirao je u Rimu na Papinskom sveučilištu Gregoriana i na Orijentalnom institutu te potom u Innsbrucku. Stekao je tri doktorata: iz filozofije na Gregoriana, iz istočnih crkvenih znanosti na Orijentalnom institutu u Rimu, a iz teologije u Innsbrucku. Bio je profesor i rektor teologije u Sarajevu i Dubnu (Ukrajina). Osim toga bio je od 1937. profesor crkvene povijesti, a od 1967. bio je honorarni profesor i direktor na Orijentalnom institutu u Rimu.

Od 1927. redovito je objavljivao članke iz najstarije hrvatske povijesti i ćirilometodske problematike, a od 1937. članke o hrvatskoj etnogenezi, nakon 1945. isključivo u inozemstvu, uz dvije iznimke: godine 1966. objavio je članak »Vjerski simbolizam ukrasnih prepleta u staroj hrvatskoj umjetnosti« u *Crkvi u svijetu*, a godine 1971. članak »Osnutak carstva Kira Velikog« u *Obnovljenom životu*.

Glavne studije objavljene u Hrvatskoj do 1945. godine: *Ugovor pape Agatona i Hrvata proti navalnom ratu (oko g. 679.)* (Zagreb: Život, 1931); *Historijski razvoj imena „Hrvat“: od Darija I. do Konstantina Porfirogeneta (522. pr. Kr. do 959. posl. Kr.)* (Zagreb: Život, 1942).⁴³

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je jednu recenziju.

ŠANC, FRANJO (Javornik nad Laškim, Slovenija 2. veljače 1882–Zagreb, 31. siječnja 1952)

Bio je član Isusovačkog reda. U nanovo uspostavljenoj Družbi u Zagrebu ponovno započinje djelovati filozofski studij (1920–1922.) za studente iz Družbe

⁴² Usp. Ivica Zvonar, »Mons. dr. Josip Pazman (1863.–1925.): prilog poznavanju političkog djelovanja«, *Časopis za suvremenu povijest* 37/2 (2005), pp. 423–443; Matija Berljak, »Dr. Josip Pazman i *Bogoslovska smotra*«, *Bogoslovska smotra* 70/3–4 (travanj 2001), pp. 507–522; Andrija Živković, »Dr. Josip Pazman«, *Bogoslovska smotra* 13/3 (siječanj 1926), pp. 513–514.

⁴³ Usp. Mato Marčinko, »Stjepan Kr. Sakač i njegovo povijesno djelo«, u: Stjepan Krizin Sakač, *Hrvati do VII. stoljeća: Izabrani radovi o hrvatskoj etnogenezi*, uredio Darko Sagrak (Zagreb: Darko Sagrak, 2000), pp. 1–39.

Isusove gdje je od 1920. Šanc bio profesor filozofije. Filozofski je bio tomistički orijentiran. Isticao je prednost filozofije koja nije protivna kršćanskom nauku. Na poseban način bavio se Tomom Akvinskim, patrističkom filozofijom i Aristotelom. Godina 1919, 1920 te od 1924. do 1937, predavao je i filozofiju na Vrhbosanskoj visokoj teološkoj školi u Sarajevu. Od jeseni 1937. Šanc prelazi ponovno u Zagreb.

Glavna djela: *Stvoritelj svijeta: njegova egzistencija i narav i njegov odnos prema svijetu* (Sarajevo: Nova tiskara Vrčec i dr., 1935); *Poviest filozofije I–II* (Zagreb: Izdaje Knjižnica Života, 1942–1943).⁴⁴

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dva rada, od toga jedan znanstveni članak (u nekoliko nastavaka) i jednu recenziju.

TALIJA, URBAN (Lopud, 17. rujna 1859–Dubrovnik, 22. studenoga 1943)

Krsno mu je ime Nikola. Za svećenika je zaređen 1875. Teološki i filozofski studij započeo je u Dubrovniku, a nastavio u Innsbrucku i Rimu. Na teološkom studiju Male braće u Dubrovniku. Tu je predavao egzegezu Sv. pisma, dogmatiku i filozofske discipline. Osim toga bio je i rektor teologije, knjižničar velike biblioteke Male braće u Dubrovniku, više puta gvardijan, definator Provincije te generalni vizitator. Uz to bio je i kandidat za barskog nadbiskupa. Biskup Josip Marčelić postavio ga je za prvog urednika *Lista dubrovačke biskupije* (1901–1905).

Glavna djela: *Socijalizam i socijalno pitanje* (Dubrovnik, 1905); *O neumrlosti ljudske duše* (Mostar, 1919); *Etički sistem sv. Augustina* (Sarajevo, 1931); *Isus Krist u svjetlu trijezne i netrijezne kritike* (1933).⁴⁵

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dva rada, od toga jedan znanstveni članak i jednu crticu.

VIMER, RUDOLF (Bjelovar, 21. ožujka 1863–Zagreb, 28. listopada 1933)

Rođen je 1863. god. Bjelovaru. Osnovnu školu završio je u Bjelovaru, a Nadbiskupijsku gimnaziju u Zagrebu. Bogoslovni studij započeo je u Zagrebu, a završio u Beču. Za svećenika je zaređen s 22 godine. U početku je kapelan u Karlovcu, a potom u Zagrebu. Istovremeno obavlja i službu prefekta u Nadbiskupijskom sjemeništu te je vjeroučitelj u osnovnim školama. Od 1890. vjeroučitelj je na Gornjogradskoj gimnaziji te dugogodišnji prefekt u Plemićkom konviktu.

Nakon doktorata iz teologije 1892. god. u Beču imenovan je docentom na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, i to na katedri za orijentalne jezike (arapski,

⁴⁴ Usp. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59322> (pristupljeno 2. 11. 2014).

⁴⁵ Dubrovačka televizija u svom je ciklusu »Tragom baštine« napravila 2015. dokumentarni film o fra Urbanu Taliji kao socijalnom filozofu, etičaru, knjižničaru i kulturologu.

sirijski i kaldejski). God. 1895. odlazi na znanstveno putovanje po zemljama Bliskog istoka. Tako je putovao po Palestini, Siriji i Egiptu te sudjelovao u ekspediciji na brdo Sinaj. S vremenom je postao redoviti profesor uvodnih znanosti u Novi zavjet i tumačenja Svetoga pisma na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Bio je dekan tog fakulteta, rektor Zagrebačkog sveučilišta (1900/1901) te dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Najvažnija djela: *Uvod u svete knjige Novoga Zavjeta* (Zagreb: Tisak Antuna Scholza, 1903); *Život svetoga Pavla* (Zagreb: Društvo sv. Jeronima, 1907); *Muka Gospodina našega Isusa Krista* (Zagreb: Tisak Antuna Scholza, 1910).⁴⁶

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je dvije crtice.

ZIMMERMANN, STJEPAN (Virovitica, 24. prosinca 1884–Zagreb, 13. travnja 1963)

Pučku školu pohađao je u Virovitici, a klasičnu gimnaziju u Varaždinu i Zagrebu. Ispit zrelosti položio je 1903. Osam semestara studira u Zagrebu, sedmi semestar u Beču. Nastavio je studij u Rimu gdje je 1910. god. doktorirao iz filozofije na Papinskom sveučilištu Gregorijana. Po povratku sa studija bio je vjeroučitelj u Glini (1910–1911) i profesor u Nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu (1911–1918). Habilitacijsko predavanje o problemu istine održao je 8. ožujka 1918. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te bio imenovan docentom na Zagrebačkom sveučilištu. Godine 1918. dobiva dopuštenje predavati iz skolastičke filozofije na Bogoslovnom fakultetu. Bio je dekan Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, rektor Sveučilišta u Zagrebu. Prisilno je umirovljen 1946. godine.⁴⁷

Glavna djela: *Kant i neoskolastika I–II* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1920–1921); *Opća noetika: kritika subjektivističkih i idealističkih nazora o vrijednosti ljudske spoznaje* (Zagreb: Zbor duhovne mladeži zagrebačke, 1926), *Filozofija života* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1941), *Nauka o spoznaji* (Zagreb: Izdanje Nakladnog odjela Hrvatske državne tiskare, 1942), *Kriza kulture: kulturno-filozofijske studije iz suvremene socialne filozofije* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1943), *Putem života. Autoergografija* (Zagreb: Izdanje Velebit, 1945).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je 88 radova, od toga 25 znanstvenih članaka, deset crtica, 52 recenzije i jedan *in memoriam*.

⁴⁶ Usp. <http://www.unizg.hr/rektori/rvimer.htm> (pristupljeno 30. 10. 2014); Andrija Živković, »Dr. Rudolf Vimer, kanonik zagrebački (21. 3. 1863. – 28. 10. 1933.)«, *Bogoslovska smotra* 22/2 (prosinac 1934), pp. 195–196.

⁴⁷ Usp. Ivan Tadić, *Filozofska misao Stjepana Zimmermanna. Izabrani vidovi s bibliografijom* (Split: Crkva u svijetu, 2010), pp. 9–17.

ŽIVKOVIĆ, ANDRIJA (Sikirevci, 23. studenoga 1886–Zagreb, 10. siječnja 1957)

Gimnaziju je započeo u Vinkovcima, a 1906. završio u Osijeku. Odlazi u Rim na filozofsko-teološki studij. Godine 1909. na Papinskom sveučilištu Gregoriana postiže doktorat iz filozofije, a četiri godine kasnije i doktorat iz teologije. Za svećenika je zaređen 1912. Nakon završenih studija vraća se u domovinu. Ubrzo postaje profesor na liceju u Đakovu.

Godine 1925. habilitirao je na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Iste godine postaje redovitim profesorom. Četiri je puta bio dekan fakulteta, dvije godine rektor Sveučilišta (1938–1940). Glavno djelo *Katoličko moralno bogoslovlje*, objavljeno od 1939. do 1946, prvi je sustavni znanstveni prikaz moralne teologije na hrvatskom.⁴⁸

Ostala važna djela: *Katolička crkva i duh evropske kulture* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1926); *Problem etičke kulture* (Mostar: Naklada uprave Savremenih pitanja, 1927); *Eugenika i moral* (Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare, 1933).

U *Bogoslovskoj smotri* do 1944. objavio je osamnaest radova, od toga osam znanstvenih članaka, sedam recenzija i tri nekrologa.

Zaključne napomene

Kako svjedoči popis filozofskih tekstova, u *Bogoslovskoj smotri* u razdoblju od 1910. do 1944. svoje su radove objavljivali najučeniji svećenici onoga vremena. Gotovo svi suradnici *Bogoslovске smotre* svoj su doktorski studij filozofije i teologije završili u inozemstvu. Mnogi od svećenika-intelektualaca koji su pisali za *Bogoslovsku smotru* prenosili su europski duh i europsku filozofsku i teološku misao u naše krajeve i među naše čitatelje. Neki od njih, poput Karla Balića i Vilima Keilbacha ostvarili i značajne akademske karijere u inozemstvu pa su njihovi radovi prešli granice našeg geografskog i jezičnog prostora.

Iako *Bogoslovska smotra* nije bila pokrenuta kako bi bila filozofski časopis, u ovom je časopisu u promatranom razdoblju objavljeno ukupno sedamdeset i pet filozofskih članaka, trideset i osam crtica iz filozofskog života, sto i četiri recenzije filozofskih djela, sedam nekrologa i jedan prijevod.

Ukupno je bilo dvadeset i sedam autora koji su u ova prva dva razdoblja objavljivali tekstove filozofske tematike. Suradnici u *Bogoslovskoj smotri* u razdoblju kojim se bavimo jesu svećenici i redovnici koji su redom svoje studije završili na poznatim europskim crkvenim učilištima te se po završetku studija

⁴⁸ Životopis i detaljni popis Živkovićevih djela vidi u: Marijan Bišup, »Msgr. dr. Andrija Živković«, *Bogoslovska smotra* 45/1 (veljača 1975), pp. 57–67.

vraćaju u domovinu te obavljaju s jedne strane svećeničke službe kapelana i župnika, ali također i srednjoškolskih nastavnika, ali su kasnije zaposleni i na visokim katoličkim učilištima poput onih redovničkih: u Dubrovniku - dominikanci (Bošković, Kuničić) i franjevci (Talijski), Makarskoj - franjevci (Balić, Božilković, Crnica, Kržanić), Zagrebu – isusovci (Grimm, Šanc) te na Teološkom fakultetu u Zagrebu (Bakšić, Barac, Gahs, Gračanin, Grimm, Harapin, Oberški, Keilbach, Kržanić, Lach, Pazman, Vimer, Zimmermann, Živković) i visokoj teološkoj školi u Sarajevu (Bock, Gračanin, Jeličić, Sakač). Neki su profesorsku karijeru nastavili izvan domovine: Balić, Harapin i Sakač na znamenitim rimskim sveučilištima, a Keilbach na Teološkom fakultetu u Münchenu.

Najveći broj znanstvenih filozofskih tekstova u ovome razdoblju odnosi se na skolastičku filozofiju, na problem spoznaje i dokaze za Božju opstojnost, na metafiziku, dok je na poseban način Zimmermann pisao o Kantu. Uz to, nailazimo na tekstove o filozofiji sv. Tome Akvinskog, ali i o Aristotelu, kako na hrvatskom tako i na latinskom jeziku. Nailazimo i na jedan tekst o svjetski poznatom Ruđeru Boškoviću. Autori filozofskih tekstova u *Bogoslovskoj smotri* pratili su najnoviju europsku filozofsku literaturu, kako nam svjedoče i mnogobrojne recenzije filozofskih knjiga iz toga razdoblja. Osim toga, prisutno je i dosta crtica iz filozofskog života, što nam svjedoči da su autori pratili i europska i domaća filozofska događanja te o njima izvještavali domaću javnost.

Smatramo kako zbog svega navedenoga istraživači filozofskog stvaralaštva u Hrvatskoj za razdoblje od 1910. do 1944. neće moći preskočiti časopis *Bogoslovska smotra* te da filozofski prilozi i njihovi autori zastupljeni u njoj u ovom razdoblju čine neizostavan dio povijesti hrvatske filozofije 20. stoljeća.

Philosophical topics and philosophers in the journal *Bogoslovska smotra (Ephemerides Theologicae)* in the period from 1910 to 1944

Summary

From 1910 to 1919, the journal of theology *Bogoslovska smotra* was published as a special supplement to a weekly *Katolički list*, and from 1923 to 1944 as an official journal of the Croatian Theological Academy, professional theological society. For each of these periods this paper lists the philosophical texts and offers the basic biographical data of their authors with the exact quantitative data of their philosophical production in *Bogoslovska smotra*.

From 1910 to 1919, in the journal's first decade, only two philosophers made their contributions, Urban Talijski and Stjepan Zimmermann. Also published were the reviews of seven books by the Croatian philosophers.

From 1923 to 1944, forty-four articles in the field of philosophy were published on the pages of *Bogoslovska smotra*. Besides Zimmermann as the most prolific author, other important names of Croatian philosophy contributed to the journal: Vilim Keilbach, Franjo Šanc, Josip Lach, Karlo Balić, Đuro Gračanin, Jordan Kuničić, Stjepan Bakšić, Aleksandar Gahs, and Hijacint Bošković. During this period, eighty-eight reviews were published, of which fifty were written by Zimmermann and fifteen by Keilbach.

In sum, twenty-seven philosophers contributed to *Bogoslovska smotra* in the period 1910–1944, with fifty-four articles, forty-four gleanings from philosophical life, one hundred and five reviews, seven necrologies and one translation. In the publication of articles two authors stand out as most fruitful: Stjepan Zimmermann with twenty-five articles and Vilim Keilbach with twelve articles.

Keywords: *Bogoslovska smotra*, Neo-Scholasticism, epistemology, philosophy of religion, Kant, Aristotle, Duns Scotus, Croatian philosophers, bibliography of philosophical texts